خپرندویه ټولنه

د افغانستان او امریکا

د متحدو ایالتونو اړیکې؛
د سپټمبر ۱۱ مې پېښو ته یوه تاریخي کتنه

لیکوالان: مسرت جبین، ډاکټر محمد سلیم مظهر، ناهید اس ګوریا

ژباړن: څېړنیار محمد سرور احمدزی

د افغانستان او امریکا د متحدو ایالتو نوا ړیکې؛
د سپټمبر ۱۱ مې پېښو ته یوه تاریخي کتنه

لیکوالان: مسرت جبین، ډاکټر محمد سلیم مظهر، ناهید اس ګوریا
ژباړن: څېړنیار محمد سرور احمدزی

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نوم: **د افغانستان او امریکا د متحدو ایالتونو اړیکې؛ د سپتمبر ۱۱ مې پېښو ته یوه تاریخي کتنه**

لیکوالان: مسرت جبین، ډاکټر محمد سلیم مظهر، ناهید اس ګوریا

ژباړن: څېړنیار محمد سرور احمدزی

ډیزاین چارې: عبدالهادي اثر ۰۷۷۲۱۲۰۷۰۳

خپرندوی: مومند خپرندویه ټولنه - جلال آباد

برېښنالیک: momand.books@gmail.com

چاپ کال: ۱۳۹۲ ل

چاپ شمېر: ۲۰۰۰

چاپوار: لومړی

چاپځای: مومند خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه

د چاپ ټولې رښتې له خپرندوی سره خوندي دي

د ترلاسه کولو پتې:

عبدالمجید مومند کتاب پلورنځی، مخابراتو څلورلارې - جلال آباد. اړیکې: ۰۷۰۰۲۳۳۱۲۱ / ۰۷۷۷۲۳۳۱۲۱

خوست: غرغښت کتاب پلورنځی او سباوون کتاب پلورنځی.

ګردیز: علمي کتاب پلورنځی، حمید ګردېزي مارکېټ

پکتیکا (شرنه): مجاهد کتاب پلورنځی / کابل: اصلاح و افکار کتاب پلورنځی، خیبر کتاب پلورنځی او مستقبل کتاب پلورنځی. هلمند: سید جمال الدین کتاب پلورنځی.

بسم الله الرحمن الرحیم

لیکلړ

د ژباړن خبرې /۱
ددې اثر په اړه /۴
لنډیز /۱
معرفي /۳
د ظاهر شاه د سلطنت پر مهال... /۲
دویمه نړۍ واله جګړه او... /۸
د سړې جګړې پر مهال د امریکا... /۱۱
د افغانستان او پاکستان ترمینځ... /۱۴
د ډالس پالیسي؛ افغانستان... /۱۸
په افغانستان کې د پاچاهۍ... /۲۷
د شوروي تېری او ... /۳۱
د مقاومت ډلې او د امریکا... /۴۰
د ملګرو ملتونو هڅې او د... /۴۵
د لوبې پای او د طالبانو... /۵۲
د ۲۰۰۱ زیږدیز کال د سپتمبر... /۶۲
پایله /۷۰
یادونې /۷۳
References/ ۷۵

د ژباړن خبرې

د سړې جګړې ترپای ته رسېدو او د پخواني شوروي اتحاد له ړنګېدو وروسته امريکا په نړيواله کچه پرخپل سترسيال او دوښمن هيواد باندې د برلاسي په ترلاسه کولو، دنړۍ ديوازني سترځواک او قدرت په توګه راڅرګند شو.

ترسړې جګړې وروسته دامريکا متحدو ايالتونو په نړيواله کچه کوم ځانګړی ايډيالوژيک دوښمن نه درلود، خو دسعودي ناراضي اسامه بن لادن په مشرۍ دالقاعده شبکې لخوا پر امريکا د۲۰۰۱ زيږديزکال دسپتمبر۱۱ مې له بريدونو وروسته دامريکا بهرنی سياست دنړيوال تروريزم پر وړاندې دجګړې ترنامه لاندې يوځل بيا فعال شو، چې له امله يې افغانستان دامريکا په بهرني سياست کې ځانګړی ځای وموند.

له ځو لسيزو راهيسې دامريکا متحدو ايالتونو دافغانستان پر سياسي بدلونونو او پرمختګونو ځانګړی اغيز درلود. له۲۰۰۱ زيږديزکال راپدې خوا دنظامي شتون ترڅنګ، دافغانستان په سياسي، اقتصادي، نظامي او ټولنيزو بدلونونو کې ددغه هيواد اغيزپه ډاګه ډول ليدل کيږي.

همدارنګه ددواړو هیوادونو ترمنځ دستراتیژیکي ملګرتیا او همکارۍ تړون لاسلیک کېدل ددواړو هیوادونو ترمنځ په اړیکو کې یو مهم بدلون او پړاو ګڼل کیږي، چې له مخې به یې د امریکا متحدو ایالتونو ترا اوږدې مودې په افغانستان کې د پاتې کېدو ترڅنګ د افغانستان له حکومت نه خپل اوږد مهاله ملاتړ ته هم دوام ورکړي.

پورتنیو ټکو ته په پام سره ما وغوښتل څو د افغانستان او د امریکا د متحدو ایالتونو د اړیکو په اړه د دریو تنو څېړونکو مسرت جبین، ډاکټر محمد سلیم مظهر او ناهید اس ګوریا اثر له انګریزۍ ژبې پښتو ته راوژباړم. دغه کتاب به دغو درنو لوستونکو لپاره، چې د افغانستان او امریکا د اړیکو په اړه د معلوماتو لاس ته راوړل غواړي ګټور واوسي. کتاب له امریکا سره د افغانستان د اړیکو یو ډیر څرګند انځور وړاندې کوي.

په دې کتاب کې د ظاهرشاه د سلطنت پرمهال له امریکا سره د اړیکو رامنځ ته کولو په موخه د افغانانو په هڅو، په دویمې نړیوالې جګړې او دهغې په اغیزو، د سړې جګړې پرمهال د امریکا د متحدو ایالتونو په پالیسو، د افغانستان او پاکستان ترمنځ د پولې پرلانجې او په دې اړه د امریکا په دریځ، د امریکا د بهرنیو چارو وزیر ډالس پر پالیسو، شوروي اتحاد لوري ته د افغانستان د تمایل پر دلایلو، په افغانستان کې د پاچاهۍ په پای، په افغانستان باندې د شوروي پر تیري او دهغه پر پایلو، د افغان مقاومت له ډلو سره د امریکا په پټو مرستو، د افغانستان د لانجې حل لپاره د ملګرو ملتونو په هڅو او د ژنیو په توافقاتو، د طالبانو په راڅرګندیدلو او د ۲۰۰۱ زیږدیز کال د سپتمبر ۱۱ مې په بریدونو باندې بحث شوی.

هڅه شوې چې کتاب په روانه او ساده ژبه وژباړل شي، څو ټولو درنو لوستونکو ته د فهم او درک وړ وګرځي، د دې ترڅنګ د کتاب ژباړه په پوره امانت داری ترسره شوې، ټول هغه ماخذونه چې د دې کتاب په بشپړتیا کې ترې ګټه اخیستل شوې د کتاب په وروستۍ برخه کې په انګریزي ژبه راوړل شوي، څو هغه درانه لوستونکي چې د زیاتو معلوماتو لاس ته راوړل غواړي، په آسانۍ سره یاد ماخذونه ترلاسه کړي.

په پای کې باید ووایم، چې له زیاتو هڅو سره سره، ښایي په ژباړه کې رانه تیروتنې شوې وي، هیله ده درانه لوستونکي راته ښښنه وکړي.

په درنښت

خیرنیار محمد سرور احمدزی

کابل، د اپریل ۲مه، ۲۰۱۳ زکال

د دې اثر په اړه

افغانستان د ځانګړي جيو پوليټيک او جيو ستراتيژيک موقعيت په درلودلو سره، تل د نړۍ د سترو ځواکونو او نيواکګرو د پام وړ ګرځيدلی. د انګريزي او روسي استعمار تر منځ د لويې لوبې څخه نيولې د سوسياليزم او کاپيټاليزم تر منځ د سړې جګړې او بيا اوس مهال د ترهګرۍ او افراطيت تر نړيوالې جګړې پورې دا هيواد د ځبرځواکو هيوادونو د توجه مرکز ګرځيدلی. يعنې د تاريخ په اوږدو کې افغانستان تل د ګاونډيو او هم د وخت د سترو ځواکونو د سيالی مرکز ګرځيدلی.

دا هيواد د منځنۍ آسيا، جنوبي آسيا او لويديځ مدنيتونو ترمنځ د نښلونکې کړۍ په توګه د بيلا بيلو مدنيتونو تر منځ د راکړې ورکړې او تګ را تګ يوه مهمه لار ده، چې له هغې له جملې څخه د وريښمو لارې يوه ژوندۍ بيلګه ده.

په اتلسمه پيړۍ کې د تزاري روسيې او برتانيوي استعمار ګټې په دې کې وې چې روسيه له آمو سيند څخه دافغانستان لوري ته وا نه وړي او

همدارنگه انګلیس له شمال نه افغانستان ته نږدې نه شي، د دوی ترمنځ دا سیمه (افغانستان) باید د حایل هیواد نقش ولوبوي.
په ۱۸۹۵ زیږدیز کال کې تزاري روسیې او انګلیس پریکړه وکړه، چې افغانستان به د انګلیس او روسیې د امپراطوریو ترمنځ د حایل هیواد په توګه پیژني. له دې سره انګریزي استعمار هڅه ول هڅې وکړې تر څو افغانستان ایل کړي خو کله یې چې یاده موخه ترلاسه نه شوه کړای، نو بیا انګریزان له روسانو سره د افغانستان پر سر خبرو ته چمتو شول، د دوی تر منځ پریکړه وشوه څو افغانستان د یوه حایل یا بفر ستیټ په توګه ومني.
که له یوې خوا د افغانستان مهم جیو پولیټیک او ستراتیژیک موقعیت افغانستان ته ځانګړتیاوې وربښي خو له بلې خوا بیا افغانستان د سترو ځواکونو او بیلا بیلو هیوادونو ترمنځ د سیالیو په ډګر بدل شوی.
د کمونیزم او کاپیټالیزم تر منځ سره جګړه د ۱۹۷۹ زیږدیز کال دډسمبر په ۲۷ مه په افغانستان باندې د شوروي له یرغل سره په تودې جګړې واوښته او دواړو سترو ځواکونو (شوروي او امریکا) افغانستان له یو بل سره د ډغرو دمیدان په توګه وټاکی.
د افغانستان او امریکا تر منځ لومړی ځل اړیکې په ۱۸۳۰ زیږدیز کال کې افغانستان ته د پینسلوانیا داوسیدونکي جوزیا هرلان په راتګ سره پیلیږي. نوموړي دخپل سفر پر مهال له شاه شجاع او امیر دوست محمد خان سره لیده کاته ترسره کړل.
تردویمې نړیوالې جګړې وړاندې همکاری او ګوښه توب دامریکا دمتحدو ایالتونو دبهرنی پالیسی اصلي برخه جوړوله، د امریکا

حکومت د لومړنی ولسمشر جورج واشنګټن د ګوښه توب پالیسي (چې په اتحادونو کې له ګډون څخه باید دوی ځان وساتي) غوره کړې وه.
که څه هم دامریکا متحدو ایالتونو په ۱۹۳۴ زیږدیز کال کې افغانستان په رسمیت وپیژندو او د دواړو هیوادونو ترمنځ رسمي ډیپلوماتیکي اړیکې په ۱۹۴۲ زیږدیز کال کې رامنځ ته شوې. مګر په افغانستان کې دامریکا دسوداګریزو ګټو نشتون او دبرتانیې له لوري دافغان بهرنی پالیسی پرمخ وړل، د دواړو هیوادونو ترمنځ دښو اړیکو درامنځ ته کیدو مخه نیوله
د افغانستان پخواني پاچا امان الله خان له امریکا سره د اړیکو رامنځ ته کولو په موخه زیاتې هلې ځلې کولې او خپل یو شخصي پلاوی یې له امریکا سره د دوستانه اړیکو رامنځ ته کولو په موخه دغه هیواد ته واستاوه، مګر د امریکا دمتحدو ایالتونو له خوا له افغانستان سره داړیکو رامنځ ته کولو لپاره کومه علاقه مندي ونه ښودل شوه.
ځکه چې امریکا افغانستان دانګریزانو داغیزې اونفوذ سیمه ګڼله، همدارنګه دافغانستان اوجرمني ترمنځ دوستانه اړیکو هم له امریکا سره د افغانستان په اړیکو اغیزدرلود، دافغانانو او جرمني ترمنځ ملګرتیا د المان او امریکا تر منځ اختلافونو او جګړې له امله دامریکایانو نه خوښیدله
د افغانستان له لوري د دوامدارو هڅو په پایله کې په ۱۹۳۷ زیږدیز کال کې دکابل او واشنګټن ترمنځ اقتصادي همکاري پیل شوه، افغان حکومت امریکایي کمپنیو ته دتیلو راویستلو په برخه کې دپراخو امتیازونو ورکول ومنل، دافغانستان حکومت دلومړي ځل لپاره له امریکن أنلیند ایکس پلوریشن ایل کمپنی سره د ۷۵

کلونولپاره دتیلودزیرمو دراویستلو ترون لاسلیک کړ، افغانستان امریکایي مارکیټونو ته دپوستکو او وچې میوې صادرول پیل کړل، چې تر۱۹۵۰ زیږدیزکال پورې یې دوام وموند.

د دویمې نړیوالې جګړې له ختمیدو سره سم د افغانستان پاچا محمد ظاهر شاه عبدالحسین عزیز متحدو ایالتونو ته د افغانستان د لومړي سفیر په حیث واستاوه. همدارنګه ولسمشر روزویلت د ۱۹۳۵ زیږدیزکال د نومبر په میاشت کې ویلیم هورنیبروک افغانستان ته د امریکا د لومړي سفیر په حیث ولیږه.

تردویمې نړیوالې جګړې وروسته امریکا دافغانستان لپاره دسترې برتانیې ځای ناستې شوه، افغانستان دنړیوالې سولې او ډیموکراسۍ لپاره دامریکا دنوي رول هرکلی وکړ، همدارنګه په مقابل کې دامریکا دبهرنیو چارو وزارت ومنله، چې افغانستان په منځني ختیځ کې دامریکا دبهرنۍ پالیسۍ لپاره ستراتیژیک اهمیت لري.

د دواړو هیوادونو ترمنځ د اړیکو یو نوی پړاو پیل شو، دموریسن کنوډسن په نوم امریکایي کمپنۍ له افغان حکومت سره د ۱۷ میلیونو امریکایي ډالرو په ارزښت یو ترون لاسلیک کړ، چې له مخې به یې دافغانستان په جنوبي ولایت هلمند کې داوبولګولو په موخه کانالونه او دبریښنا دتولید په موخه داوبو بندونه جوړیدل، دایوه مهمه څوموخې لرونکې پروژه وه، دافغان ملي بانک مشر عبدالمجید زابلي دامریکا دمرستو او همکارۍ لاس ته راوړلو په موخه دغه هیواد ته سفر وکړ، نوموړي له امریکایي چارواکو نه د ۱۱۸ میلیونو امریکایي ډالرو پور غوښتنه وکړه، مګر دامریکا دصادراتو او وارداتو بانک یوازې د ۲۱ میلیونو ډالرو پور ورکول ومنل، دغه پور دیادې پروژې دپلي

کولو لپاره کفایت نه کاوه، یاده پروژه د کافي مرستو د نشتون او د خاورې خرابوالي له امله له ناکامۍ سره مخ شوه. افغان حکومت هڅه کوله تر څو له امریکایانو سره نږدې اقتصادي اړیکې رامنځ ته کړي.
د دویمې نړیوالې جګړې را په دېخوا د سړې جګړې له پیلیدو سره سم افغانستان د امریکا لپاره ځانګړې اهمیت پیدا کړ، همغه شان اهمیت چې په نولسمه پیړۍ کې یې د سترې لوبې پرمهال د انګریزانو لپاره درلوده، د امریکا متحده ایالتونه په افغانستان کې د پخواني شوروي اتحاد د اغیز زیاتیدو او ګرمو اوبو ته د هغوی د رسیدو او نږدې کیدو له امله په ویره کې وو.
د دواړو هیوادونو تر منځ د لوړپوړیو چارواکیو سفرونه تر سره شول، د ۱۹۵۱ زیږدیز کال په مارچ کې د سویلي آسیا لپاره د امریکا د متحدو ایالتونو د بهرنیو چارو وزارت مرستیال جورج مکګي کابل ته راغی او په کابل کې یې د افغانستان د دفاع له وزیر محمد داوود خان سره د نظامي مرستو او د پښتونستان مسلې په اړه خبرې وکړې، همدارنګه د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر سردار نعیم امریکا ته د سفر پرمهال په افغانستان باندې د شوروي د احتمالي برید په اړه خپلې اندیښنې له امریکا یي مشرانو سره شریکې کړې او یوځل بیا یې له امریکایي لوري غوښتنه وکړه، څو له افغانستان سره نظامي مرستې وکړي. د دې تر څنګ نوموړي د بغداد په تړون کې د ګډون لپاره خپله علاقه مندي وښوده. د امریکا د بهرنیو چارو وزارت د افغان لوري غوښتنې له دې امله چې شوروي اتحاد او پاکستان به یې پرو ړاندې غبرګون وښیي، رد کړې.
د ۱۹۵۹ زیږدیز کال په جون کې داوود خان په یوه رسمي سفر د امریکا متحدو ایالتونو ته ولاړ، نوموړي یوځل بیا د دواړو هیوادونو ترمنځ

ددوستانه اړیکو درامنځ کولو په اړه خپله غوښتنه تکرار کړه.
د ۱۹۵۹ زیږدیز کال په جون کې دامریکا ولسمشر ایزنهاور جنوبي آسیا ته د سفر پرمهال له کابل نه هم لیدنه وکړه، ولسمشر ایزنهاور د خپل سفر پرمهال د کابل هوایي ډګر جوړولو په موخه افغان حکومت ته د ۱۰ میلیونو امریکایي ډالرو پوروړکول هم اعلان کړل.
د افغانستان لپاره دا یو ډیر په زړه پوری فرصت وه تر څو د نړی د دوو ابر قدرتونو څخه چې په دې هیواد کې یې ګټې لرلې او د نفوذ پیدا کولو هڅې یې کولې، ګټه تر لاسه کړي. په ۱۹۶۰ لسیزه کې د سړې جګړې دوو سیالانو له افغانستان سره خپلو اقتصادي مرستو ته دوام ورکړ. افغانستان په حقیقت کې د منځنۍ آسیا په فنلینډ بدل شوی و، افغانستان یو غیرکمونیست دولت و، مګر د خپل کمونیست ګاونډي امنیتي اندیښنو لپاره خورا مهم ګڼل کیده.
په ۱۹۷۰ لسیزه کې واشنګټن او مسکو د (Détente) کړکیچ کمولو پالیسۍ رامنځ ته کړه، چې له مخې یې د دواړو سترو ځواکونو ترمنځ په کړکیچ او اختلافونو کې کموالی راغی، دامریکا متحدو ایالتونو سیمې ته په خپلو مرستو کې کموالی راوست.
د (détente) کړکیچ کمولو پالیسۍ په لسیزه کې شوروي له یوه پلوه غوښتل تر څو د خپل نفوذ د پراخولو لپاره پراخه ستراتیژي را منځ ته کړي، امریکایانو د شوروي هڅې له پامه غورځولې وې. د دې ترڅنګ امریکایانو د افغانستان پولو ته د شوروي ځواکونو را تولیدل او دوسلو ځای پرځای کول له پامه غورځولي و، دامریکا استخباراتي ادارو په افغانستان باندې د شوروي د احتمالي برید په اړه واشنګټن ته راپورونه استولي وو، مګر په واشنګټن کې چارواکي له یادو راپورونو سره موافق

نه وو.

د ۱۹۷۹ زیږدیز کال په ډسمبر کې امریکایي وګړي چې د کریس میس په لمانځلو بوخت وو، په افغانستان باندې د شوروي یرغل خبر اورېدلو سخت ټکان ورکړ او د خپلو استخباراتي ادارو د غفلت او ناتوانۍ په اړه یې جدي پوښتنې راپورته کړې. د امریکا د بهرنیو چارو وزارت، ولسمشر کارتر او نورټول لوړپوړي چارواکي د دې ډول حالت د منځ ته راتللو له امله حیران وو، ځکه هغوی د کړکیچ کمولو (détente) پالیسۍ پر مخ وړلو سره علاقه مندي درلوده، کومه چې یوه ناکامه هڅه ثابته شوه. په مقابل کې له ټولو تړونونو د شوروي موخه داوه، څو په نړیواله کچه یو پیاوړی او برلاسی سترځواک پاتې شي.

ولسمشر کارترله برژنیف نه غوښتنه وکړه، چې یا دې له افغانستان نه خپل ځواکونه وباسي او یا دې د خپل تیري جدي پایلو کتلو ته منتظروو سي.

د امریکا متحدو ایالتونو په غیرمستقیمه توګه د افغان مقاومت له ډلو سره مرستې پیل کړې، پاکستان د لومړۍ کرښې پر دولت بدل شو، په ۱۹۸۱ زیږدیز کال کې ولسمشر ریګن د شوروي اتحاد تهدید د مخنیوي په موخه او له پاکستان سره د مرستې لپاره له کانګریس نه د ۳،۲ میلیارده ډالرو مرستې د تصویب غوښتنه وکړه، د مرستو ترڅنګ امریکایانو غوښتل څو د پاکستان له لارې افغان مجاهدینو نه پیسې او وسلې واستوي.

د پاکستان استخباراتي ادارې آی ایس آی د ټولو هغو ډلو لپاره چې په افغانستان کې یې د شوروي ځواکونو پروړاندې جګړه کوله د وسلو برابرولو مسولیت پر غاړه واخیست. سي آی اې د امریکا د متحدو

ایالتونو او سعودي عربستان په پیسو باندې افغان مجاهدینو ته د نظامي وسایلو برابرول پیل کړل.

امریکایي پالیسی جوړونکو غوښتل، چې افغان مجاهدینو ته د مرستو زیاتولو له لارې شوروي ځواکونه د مصروف ساتلو ترڅنګ سم وځپي. د امریکا د بهرنیو چارو وزارت په افغانستان کې د شوروي پرضد تعرضي پالیسي رامنځ ته کړه. د ۱۹۸۵ زیږدیز کال په مارچ کې ولسمشر ریګن یو پټ لارښود NSDD 166 لاسلیک کړ، چې له مخې به یې افغان مجاهدین په بشپړه توګه وسله وال کیدل څو شوروي ځواکونو ته ماتې ورکړي.

شوروي د ژنیو د توافقاتو په ترڅ کې له افغانستان څخه ووت. شوروي اتحاد په افغانستان کې د افغانانو د مقاومت په پایله کې مات شو، امریکا له شوروي نه دویتنام غچ واخیست، زیات شمیر شوروي سرتیري په افغانستان کې ووژل شول، د دې ترڅنګ په افغانستان کې د جګړې له امله شوروي ته ستر اقتصادي او نظامي زیان واوښت. شوروي په افغانستان کې مداخلې نه له شرم او رسوایۍ پرته نور هیڅ هم ترلاسه نه کړل، په دې توګه شوروي په نړۍ کې خپله ابرو او حیثیت له لاسه ورکړ.

د شوروي له وتلو سره سم لویدیځ ته نور افغانستان په زړه پورې نه و، ترجګړې وروسته په افغانستان کې د امریکا ګټې محدودې شوې، امریکایانو په افغانستان کې دیو باثباته حکومت جوړولو په اړه یوازې اندیښنې څرګندولې. د امریکا یوازنۍ موخه د شوروي ماتې او ځپل و، له همدې امله یې د پاکستان له لارې له افغان مجاهدینو سره مرسته کوله.

افغانستان چې شوروي سره جګړې يې تول بنستونه نړولي وو، په يوې خونړۍ کورنۍ جګړې اخته شو. څرنګه چې سترو قدرتونو له افغانستان څخه پښې سپکې کړې نو يو کمزوري او په کورنۍ جګړې اخته افغانستان د سيمې د هيوادونو د سياليو ډګر شو، او له دې سره القاعده او عرب توندلارو وکولای شول،له فرصت نه په استفادې او د پاکستان په مرسته، افغانستان د توندلارو دروزنيز او عملياتي مرکز په توګه وکاروي.

چې پايله يې په نيويارک او واشنګټن باندې د ۲۰۰۱ زيږديز کال د سپتمبر د ۱۱ مې بريدونه وو. د سپتمبر يوولسمې پيښې يو وار بيا نړۍ او په ځانګړې توګه امريکا افغانستان ته ځير کړه، امريکا د افغانستان پرورانډې په خپلې پاليسۍ بيا له سره کتنه وکړه او د ترهګرۍ پرورانډې يې جګړه پيل کړه.

د امريکا متحدو ايالتونو د ۲۰۰۱ زيږديز کال د اکتوبر په ۷ مه په افغانستان نظامي بريد وکړ. امريکا په لنډه موده کې د طالبانو رژيم ړنګ کړ.

تقريباً دولس کاله کيږي چې امريکا د نړيوالو پوځونو سره يو ځای په افغانستان کې د ترهګرۍ پر ضد جګړه کې اخته ده مګر نه يوازې دا چې جګړه پای ته ونه رسيدله، بلکې ورځ تر بلې دا جګړه پراخيږي او لا اوږديږي. د جګړې پراخيدو او اوږديدو په افغانستان کې د امريکا د شتون او موخو په اړه پوښتنې را پورته کړې.

دا يو څرګند حقيقت دی، چې امريکا له افغانستان سره د اړيکو له لارې غواړي په منځنۍ آسيا کې خپل اغيز ته پراختيا ورکړي او په ياده سيمه کې د چين او روسيې د اغيزې زياتيدو مخه ونيسي. پيښې په

وو ایي که امریکا دوی ته نظامي مرستې ورنه کړي، نو دوی به شوروي اتحاد ته مخه کړي. په همدې مهال په کابل کې دامریکا سفارت له خپل حکومت نه غوښتنه کوله، څو د شوروي داغیزې د مخنیوي په موخه افغان حکومت باندې وسلې ولپلوري.
افغانستان ته دامریکا له لوري د نظامي مرستو نه ورکولو بل دلیل دافغانستان او پاکستان ترمنځ لانجې وې، واشنګټن د پاکستان ستراتیژیک اهمیت دځان لپاره ډیر مهم ګاڼه، په داسې حال کې چې افغانستان یولرې پروت، وړوکی، غریب او د کمو طبعي سرچینو په لرلو سره غیر مهم هېواد و، نو په دې توګه واشنګټن دافغانستان دستراتیژیک اهمیت د نه درکولو په برخه کې غلط قضاوت کړی و، دامریکایانو دغه وړاندوینه چې افغانستان د کرملین لپاره ځانګړي اهمیت نه لري غلطه او ناسمه ثابته شوه، نو په دې توګه په افغانستان کې د شوروي داغیزې او فعالیتونو په اړه امریکایانو کومه ځانګړې اندېښنه نه درلوده بلکې دافغانستان په اړه ددوی اندېښنې د پښتونستان په مسلې پورې تړلې وې، ځکه افغان حکومت دډیورند کرښه ترپوښتنې لاندې راوستې وه او د پښتنو لپاره یې د یو جلا دولت د جوړېدو غوښتنه کوله، پاکستان له جیوستراتیژیکي پلوه په خورا پیاوړي موقف کې و او کولای یې شول څو په کابل باندې فشار راوړي، په وچې پورې تړلی افغانستان له بهرنۍ نړۍ سره د سوداګرۍ او ټرانزیټ په برخو کې د پاکستان همکارۍ او مرستې ته اړ و.

د افغانستان او پاکستان ترمنځ د پولې لانجه او د امریکا دریځ

د۱۹۵۱ زیږدیز کال په مارچ کې د جنوبي آسیا لپاره د امریکا د متحدو ایالتونو د بهرنیو چارو وزارت مرستیال جورج مکګي کابل ته راغی او په کابل کې یې د افغانستان د دفاع له وزیر محمد داوود خان سره د نظامي مرستو او د پښتونستان مسلې په اړه خبرې وکړې، مګو د ستونزې د حل لپاره یوه آسانه حل لاره نه تر سترګو کیده، مکګي ویره دې چې ملګرو ملتونو ته د افغانستان او پاکستان ترمنځ د شخړې وړاندې کول به د شوروي لاسوهنې ته زمینه برابره کړي.مکګي دا په ډاګه کړه، چې پښتونستان او نورو ټولو ستونزو ته باید د شوروي اتحاد د پراختیا غوښتونکو پالیسیو په رڼا کې وکتل شي.د کومو له مخې چې شوروي غواړي څو په اروپا او آسیا کې د ځواک او قدرت له تشې نه ګټه پورته کړي، همدا رنګه نوموړي د افغانستان او پاکستان ترمنځ د دوه اړخیزو خبرو د ارزښت په اړه شکمن و.

په سیمه کې دامریکا د متحدو ایالتونو د شتون زیاتیدو پخوانی شوروي اتحاد چې له افغانستان سره یې اوږدې تاریخي اړیکې لرلې او دغه هېواد یې د خپلې اغیزې په ساحه کې شامل ګڼه اړکړ، څو په افغانستان کې د خپلو ګټو او اغیز په اړه بیا له سره کتنه وکړي.له همدې امله نیکتیا خروچف وویل "چې امریکایان له افغانستان سره د اړیکو د نږدې کیدو په هڅه کې دي، امریکایان په افغانستان که له ببلا ببلو پروژو سره مرسته کوي،هغه پانګونه چې موږ په افغانستان کې کړې باید ضایع نه شي،موږ د افغانانو باور ترلاسه کړی او باید دغه باور د امریکا په وسیله لمنځه ولاړ نه شي".

د کوریا ترجګړې وروسته د امریکایانو اندېښنې لاپسې زیاتې شوې او په آسیا کې د شوروي لخوا په نورو د تیري په اړه پراخه ویره منځ ته راغلې وه،دامریکا متحدو ایالتونو له دواړو هېوادونو وغوښتل،څو د پښتونستان مسله حل کړي،دامریکا د متحدو ایالتونو وړاندیزداوه،څو کابل او کراچۍ دواړه دیوبل پروړاندې د پروپاګنډې مخه ونیسي،د خبرو او ډیپلوماسۍ له لارې خپلې ستونزې هوارې کړي،مګر افغانستان مناسب دریځ نه درلوده،دامریکا متحدو ایالتونو د پښتونستان په تړاو د افغانستان د دریځ په اړه کوم قانوني دلیل نه لیده، همدا اصلي دلیل و چې له مخې یې افغانستان ونه شو کولای څو دامریکا له متحدو ایالتونو نه وسلې ترلاسه کړي.د دې ترڅنګ دامریکا له لوري افغانستان ته د نظامي مرستو نه ورکولو بل دلیل د افغان حکومت کمزوري وه،دامریکا بهرنیو چارو وزارت افغانستان ته په نغدو پیسو د وسلو پلورلو وړاندیزوکړ، افغانستان دغه وړاندیز له سیاسي پلوه د خپلې غوښتنې درد یدلو په معنی وګڼه

واشنګټن د افغانستان او پاکستان ترمنځ د سختو اختلافونو د شتون له امله په اندېښنه کې و، په ۱۹۵۲ زیږدیز کال کې د امریکا متحدو ایالتونو زیاتې هڅې وکړې، څو د دواړو لوروترمنځ د خبرو له لارې ستونزه هواره کړي مګر افغانستان نه غوښتل څو له پاکستان سره په خپلو اړیکو کې ښه والی راولي.
واشنګټن په مسکو کې د خپل سفارت په غوښتنه د افغانستان او پاکستان ترمنځ د پولې پرسر د شخړې حل کولو نه لاس واخیست. شوروي اتحاد له موجوده حالت نه خوښ نه ښکاریده، د امریکا لپاره دامناسبه نه وه څو د اسې یو هېواد لپاره چې د شوروي اتحاد موخې په کې په آسانۍ سره پلې کیدای شوې یوه اغیزمنه پالیسي رامنځ ته کړي.
په ۱۹۵۲ زیږدیز کال کې واشنګټن افغانستان او پاکستان دواړه د پښتونستان لانجې د نه حل له امله د خپلې بهرنۍ پالیسۍ له اجنډا نه وویستل.
ددې ترڅنګ یې د دواړو هېوادونو لپاره خپلې اقتصادي مرستې هم ودرولې، مګر شوروي اتحاد په افغانستان کې د خپلې اغیزې د پراختیا لپاره هڅې پیل کړې، شوروي له افغانستان سره د تیلو د استخراج په برخه کې همکاري پیل کړه، افغان حکومت د نویو سړکونو جوړولو لپاره یو پلان جوړ کړ، ددې پروژې د پلي کولو په موخه افغان حکومت له امریکا نه دیو میلیون امریکايي ډالرو اقتصادي مرستې غوښتنه وکړه مګر د امریکا د بهرنیو چارو وزارت د افغان لوري غوښتنې ته ځانګړې پاملرنه ونه کړه، له امریکا نه ترمایوسه کیدو وروسته افغان حکومت خپل مخ شوروي اتحاد ته واړوو، داهغه څه و چې شوروي یې لاله وړاندې انتظار کاوه.

شته اسناد او ثبوتونه داثر ګندوي چې واشنګټن د شوروي اتحادښکیلتیا جدي نه وه ګڼلې او له افغانستان نه یې یوازې اخلاقي ملاتړ ښودلی و، امریکا دا خطر درک کړی نه و، چې افغانستان به د شوروي په وسیله سقوط کوي.

د ډالس پالیسی؛
افغانستان له پامه غورځول

په ۱۹۵۳ زیږدیز کال کې جان فیستر ډالس د امریکا د بهرنیو چارو وزیرو ټاکل شو. په همدې کال سردار محمد داوود خان د افغانستان لومړی وزیر شو، ډالس د امریکا له ملاتړو هېوادونو سره د دفاعي اتحادیو د جوړولو له لارې د سړې جګړې پالیسیو ته نوې بڼه او انګیزه ورکړه، د امریکا متحدو ایالتونو غوښتل چې په نړۍ په ځانګړي توګه په جنوبي آسیا کې د کمونیزم د پراختیا مخه ونیسي، نو له همدې امله یې له هغو هېوادونو سره چې له شوروي اتحاد او چین سره یې جغرافیایي نږدې والی درلوده، نږدې ډیپلوماتیکې اړیکې رامنځ ته کړې.
د ۱۹۵۴ زیږدیز کال د نویو پالیسیو له مخې امریکا له پاکستان سره پراخې اقتصادي او نظامي مرستې پیل کړې، چې له امله یې افغان حکومت په بشپړه توګه ناارامه شو. په واشنګټن کې د افغانستان سفیر له ډالس او د مکګي له ځای ناستې هنري بایروډ سره خپله اندېښنه او

ویره شریکه کړه، افغان سفیر اندیښنه ښودلې وه چې له پاکستان سره د امریکا مرستې به پاکستان نور هم سرسخته کړي او په سیمه کې به دځواک او قوا و انډول لمنځه یوسي.نوموړي له امریکا غوښتنه کړې وه چې افغانستان ته دې هم نظامي مرستې ورکړي.

په وروستیو کلونو کې دافغانستان دبهرنیو چارو وزیر سردار نعیم امریکا ته دسفر پرمهال په افغانستان باندې دشوروي داحتمالي برید په اړه خپلې اندیښنې له امریکا یي مشرانو سره شریکې کړې او یوځل بیا یې له امریکا یي لوري غوښتنه وکړه، څوله افغانستان سره نظامي مرستې وکړي. همدارنګه نوموړي په سیمه چې پاکستان، ایران، ترکیه او عراق یې غړي وو او دبغداد په تړون کې دګډون لپاره خپله علاقه مندي ښودلې وه.دامریکا دبهرنیو چارو وزارت دافغان لوري غوښتنې له دې امله چې شوروي اتحاد اوپاکستان به یې پروړاندې غبرګون وښیي رد کړې.

واشنګټن په دې شکمن و، چې آیا دابه عاقلانه وي څو افغانستان په یادو نظامي تړونونو کې داخل کړي او یا ورته نظامي مرستې ورکړي، په داسې حال کې چې پاکستان ددواړو یادو اتحادونو غړیتوب درلود.

په ۱۹۵۵ زیږدیزکال کې یو ځل بیا دواشنګټن په اندیښنو کې هغه مهال زیاتوالی راغی، چې افغانستان دپاکستان دیویونیټ پالیسۍ پروړاندې توند غبرګون وښود.دپاکستان دیادې پریکړې په غبرګون کې افغان لاریون کونکو په کابل کې دپاکستان پرسفارت اوپه جلال آباداو قندهار کې ددغه هیواد پرقونسلګریو بریدونه وکړل، په ځواب کې پاکستان له افغانستان سره خپله پوله وتړله اودافغانستان په سوداګریزو توکو یې بندیزونه ولګول، دپاکستان دبندیزونو له امله په

واشنګټن کې دامریکايي مشرانو اندیښنې مخ په زیاتیدو شوې، د واشنګټن ستره اندیښنه شوروي ته دافغانستان د نږدې کیدو په اړه وه. تریوې مودې وروسته او دخبرو په پایله کې دکابل اوکراچۍ ترمنځ اړیکو بیرته عادي بڼه غوره کړه، دافغانستان او پاکستان ترمنځ ستونزو په سیمه کې دشوروي اتحاد داغیزې له پراختیا سره مرسته وکړه، د۱۹۵۵ زیږدیز کال په ډسمبر کې د شوروي مشران نیکتا خروچف اونیکولای بولګانین کابل ته راغلل، دوی په کابل کې له افغان حکومت سره د نظامي مرستو ترڅنګ له افغانستان سره ۱۰۰ میلیونه ډالره مرسته اعلان کړه. شوروي مشرانو له افغانستان سره خپلې مرستې د پښتونستان په اړه د افغانستان دریځ ته په کتو سره اعلان کړې، په همدې مهال په کابل کې دامریکا د متحدو ایالتونو سفیر دې پایلې ته رسیدلی و، چې افغانستان په اقتصادي برخه کې په بشپړه توګه د شوروي مرستو ته اړدی په دې توګه شوروي اتحاد هڅه کوله څو په جنوبي آسیا کې دامریکاګټې او اغیزو ځاري.

دایزنهاور اداره چمتو نه وه، څو په افغانستان کې خپلې ګټې له لاسه ورکړي له همدې امله یې پرپاکستان فشار راوړ، څوله افغانستان سره خبرې وکړي، دامریکا متحدو ایالتونو غوښتل څو افغانستان د شوروي اتحاد له اغیزې او اداري نه بهر کړي.افغانستان د نظامي مرستو ترڅنګ له شوروي نه پراخه اقتصادي مرستې هم ترلاسه کولې.

داوود خان په افغانستان کې د شوروي اتحاد داغیزې او نفوذ له زیاتیدو سره ډیره مرسته وکړه، نوموړي اعلان کړې وه، چې د ټرانزیټ مسله دافغانستان لپاره دویمه درجه اهمیت لري او ترهغې پورې به حل نه شي څو پورې چې د پښتونستان سیاسي مسله حل شوي نه وي.مګر په

پای کې نوموړی په دې سلا شو څو د امریکا وړاندیزونو ته غور کیږدي او په افغانستان کې دلویو لارو جوړولو لپاره د امریکا اقتصادي مرستې ترلاسه کړي.
پاکستان او د امریکا متحدو ایالتونو په تکراري توګه هڅې کولې څو له کابل سره خپلې اړیکې سمې کړي هغوی غوښتل څو افغانستان د شوروي له اغیزنه بهر کړي او له آزادې نړۍ سره یې نږدې کړي، مګر د پښتونستان پرسر اختلافونو او لانجې له امریکا او پاکستان سره د افغانستان د دوستانه اړیکو د منځ ته راتللو مخه ونیوله.
د امریکا د بهرنیو چارو وزیر ډالس د اوود خان نه خوښاوه او د هغه د سقوط په اړه اندیښمن و، نوموړي د اوود خان شوروي پلوه ګاڼه او د امریکا له حکومت نه یې غوښتنه کوله، څو د افغانستان په پاچا باندې فشار راوړي چې د اوود له دندې ګوښه کړي په واشنګټن کې د داوود خان په اړه دا ډول دریځ د امریکا د سفیر وارډ په وسیله منځ ته راغلی و، وارډ هغه مهال چې جنرال قونسل و، د یو شمیر چینایانو لخوا یرغمل شوی و، وارډ په دې شکمن و چې داوود خان په پټه په دې پیښه کې ښکیل و. وارډ د امریکا د بهرنیو چارو په وزارت کې د داوود خان په اړه د تونداو دوښمنانه نظر په رامنځ ته کولو کې مهم رول ترسره کړی و. وارډ وروسته د خپل نیول کیدو او د داوود خان په اړه خپل نظر بدل کړ، نوموړي هڅه کوله څو د داوود خان په اړه د بهرنیو چارو وزارت په نظر کې بدلون راولي مګر نوره نو ډیره ناوخته شوې وه.
امریکایي پالیسی جوړونکو فکر کاوه، چې له افغانستان سره د شوروي اقتصادي او نظامي مرستو او افغانستان ته د شوروي مشرانو سفرونو په پوره توګه دا ثابتوله، چې افغانستان د شوروي اتحاد تر بشپړې

اغیزې لاندې راغلی، که څه هم افغان مشرانو په ښکاره داڅرګند وله چې افغانستان به هیڅکله دچا تراغیزې لاندې را نه شي، دا هغه څه و چې وروسته رښتیني ثابت شول.
په ۱۹۵۲ زیږدیز کال کې کله چې دامریکا دمتحدو ایالتونو دملي امنیت شورا دافغانستان په اړه بحث کاوه، نو ولسمشر ایزنهاور وویل" داوسنی نړۍ له تمایلاتو نه یو هم نشنلزم دی، کوم چې دافغانستان لپاره چې خپل ملي هویت له لاسه ورکوي ډیرمهم دی" په دې توګه امریکایانو د نشنلزم او د اسلام دین له کارولو نه ګټه پورته کړه، څکه امریکایانو نه شوکولای څو داقتصادي مرستو له لارې په افغانستان کې له شوروي سره سیالي وکړي.
کابل دایزنهاور د دوکتورینو هرکلی وکړ، دامریکا متحدوایالتونو په نړیواله کچه دکمونیزم دمحدودولو پالیسي رامنځ ته کړه، افغانستان دامریکا دپالیسی هرکلی وکړ، مګر سره ددې یې خپله دبې طرفی دودیزه پالیسي تعقیب کړه.په همدې مهال افغانستان هیله مند و، څو دامریکا له متحدو ایالتونو سره خپلو اړیکو ته پراختیا ورکړي.
دشوروي اتحاد لور ته تمایل ښودل:
افغانستان دیو حایل دولت په توګه خپلې د بې طرفی پالیسی ته دوام ورکړ، دهمدې پالیسی له مخې افغانستان نه شو کولای څو دسترو قدرتونو قلمرو ته نږدې شي او یا په نظامي تړونونو کې ګډون وکړي.د سړې جګړې له امله کابل په دې وتوانیده څوله دواړو سترو قدرتونو نه یو بیلیون امریکایي ډالره اقتصادي مرسته ترلاسه کړي.
شورویانو اوامریکایانو دواړو دافغانستان لویې لارې چې ددغه هېواد مهم ښارونه یې له یو بل سره نښلول جوړې کړې، شوروي اتحاد په

نظامي اودکرنې په برخو کې له افغانستان سره پراخې مرستې وکړې. په زرګونو افغان نظامي افسرانو په شوروي اتحاد أو په سل ګونو د امریکا په متحدو ایالتونو کې نظامي زده کړې ترسره کړې.
دامریکا متحدو ایالتونو دکرنې، بیوروکراسۍ او تعلیم په برخو کې له افغانستان سره دپام وړ مرستې وکړې، امریکایانو دخپلې پالیسۍ له مخې په سیمه ییز سیاست کې دعلاقې ښودلو نه ډډه کوله، دغه پالیسي دامریکا دبهرنیو چارو وزارت له هغه رپوټ نه څرګندیږي چې په کې راغلي و "افغانان باید د شوروي اتحاد پروړاندې په خپلو خبرو او کړنو کې له پوره هوښیارۍ نه کار واخلي، ځکه امریکایان نه شي کولای خپل امنیت او اقتصادي پرمختګ په برخو کې دافغانستان غوښتنې پوره کړي".
دامریکا په بهرنۍ پالیسۍ کې دغه بدلون د۱۹۵۰لسیزې په وروستیو کې منځ ته راغی، داهغه مهال و، چې امریکا غوښتل څوله شوروي اتحاد، بې طرفو هېوادونو او له خپلو متحدینو سره په خپلو اړیکو کې انعطاف پذیري رامنځ ته کړي.
د ۱۹۵۹ زیږدیز کال په جون کې داوود خان په یوه رسمي سفر دامریکا متحدو ایالتونو ته ولاړ، نوموړي یوځل بیا ددواړو هېوادونو ترمنځ ددوستانه اړیکو درامنځ کولو په اړه خپله غوښتنه تکرار کړه.
د ۱۹۵۹ زیږدیز کال په جون کې دامریکا ولسمشر ایزنهاور جنوبي آسیا ته دسفر پرمهال له کابل نه هم لیدنه وکړه، داچې افغانستان دامریکا دملاتړو نظامي اتحادیو غړیتوب نه درلوده، نوځکه هغه مهال له کابل نه دولسمشر ایزنهاور کتنه مهمه ګڼل کیده، ولسمشر ایزنهاور دخپل سفر پرمهال دکابل هوایي ډګر جوړولو په موخه افغان حکومت ته د۱۰

میلیونو امریکایي ډالرو پور ورکول هم اعلان کړل.
هغه مهال د افغانستان پروړاندې د امریکا د پالیسۍ مهمه برخه داوه، چې افغانستان خپله خپلواکي وساتي او د شوروي اتحاد له اغیزې نه بهر لرې پاتې شي. وروستي خپاره شوي اسناد دا په ډاګه کوي، چې افغانستان په رښتیني توګه هڅې کولې څو د امریکا له متحدو ایالتونو نه مرستې ترلاسه کړي مګر امریکایان افغانستان ته د نظامي مرستو د ورکولو په اړه زړه نازړه وو. د افغانستان پروړاندې د امریکا پر پالیسۍ باندې پاکستان خورا مهم اغیز درلود، پاکستان د سینټو او سیټو تړونونو غړیتوب درلود، له بل لوري د پښتونستان مسلې حالات نور هم پسې خرابول. له همدې امله امریکا په دې اړه د افغانانو غوښتنو ته اهمیت نه ورکاوه، افغانستان ته د نظامي مرستو نه ورکولو بل دلیل د شوروي د احتمالي غبرګون په اړه دواشنګټن ویره وه، امریکایان ویریدل چې افغانستان ته د نظامي مرستو ورکول به د شوروي غوصه او غبرګون راوپاروي.
په ۱۹۶۰ لسیزه کې د سړې جګړې دوو سیالانو له افغانستان سره خپلو اقتصادي مرستو ته دوام ورکړ. افغانستان په حقیقت کې د منځنۍ آسیا په فنلینډ بدل شوی و، افغانستان یو غیر کمونیست دولت و، مګر د خپل کمونیست ګاونډي امنیتي اندیښنو لپاره خورا مهم ګڼل کیده.
د کنیډي د ولسمشرۍ پرمهال د افغانستان او پاکستان ترمنځ ناندریو او اختلافونو دوام درلود. افغانستان له پاکستان سره خپلې پولې تړلې وې، په همدې مهال د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر سردار نعیم د امریکا په متحدو ایالتونو کې و، نوموړي د افغانستان او ایران ترمنځ د لویې لارې جوړولو لپاره له امریکایانو نه د مرستې او پور غوښتنه وکړه، د دې

لویې لارې په جوړېدو سره به په شوروي باندې د افغانستان تکیه کول کمیدل، ولسمشر کینډي نه یوازې دا چې د افغانستان غوښتنه یې رد کړه بلکې ددې ترڅنګ یې له افغان لوري نه وغوښتل څوله پاکستان سره خپلې ستونزې حل کړي.
دایران پاچا چې په سیمه کې دواشنګټن نږدې ملګری و، دافغانستان او پاکستان ترمنځ داړیکو په عادي کولو کې یې مهم رول ترسره کړ، دولسمشر کنیډي شخصي مداخلې هم ددواړو لورو ترمنځ دشخړو په حل کې مهم رول درلوده، ولسمشر کنیډي دافغانستان له پاچا محمد ظاهرشاه نه غوښتي و، څو په خپل دریځ کې نرموالی رامنځ ته کړي او له پاکستان سره سوداګري بیا له سره پیل کړي.
په ۱۹۵۴ زیږدیز کال کې د افغانستان دنوي اساسي قانون له تصویب وروسته محمد داوود خان له حکومت نه وویستل شو، ځکه دهمدې نوي قانون له مخې په شاهي کورنۍ پورې تړلو اشخاصو نه شو کولای څو په سیاسي واک کې برخه ولري.
په همدې م ال شوروي اتحاد دخپلو بېلابېلو پروژو له لارې په تدریجي توګه په افغانستان کې دخپلې اغیزې او نفوذ دزیاتیدو په هڅه کې و، په افغانستان کې سیاسي آزادۍ، دکوچنیو سیاسي کمونیستي ګوندونو رامنځ ته کیدلو لپاره زمینه برابره کړه. دامریکا متحدو ایالتونو چې تل یې دډیموکراسۍ او آزادۍ ملاتړ کړی و، دمحمد ظاهرشاه له ډیموکراتیکو سیاسي اصلاحاتو نه ملاتړ ونه کړ.
په ۱۹۷۰ لسیزه کې واشنګټن او مسکو د((Détente کړکیچ کمولو پالیسۍ رامنځ ته کړه، چې له مخې یې ددواړو سترو ځواکونو ترمنځ په کړکیچ او اختلافونو کې کموالی راغی، دامریکا

متحدو ایالتونو سیمې ته په خپلو مرستو کې کموالی راوست. د امریکا متحدو ایالتونو د افغانستان په وړاندې خپلې د ۱۹۵۵ زیږدیز کال پالیسی ته مخه کړه، نیومن چې له ۱۹۶۷ نه تر ۱۹۷۳ زیږدیز کال پورې په افغانستان کې د امریکا سفیرو، نوموړي د امریکا متحدو ایالتونو ته په ډاګه کړې وه، چې په اوس وخت کې امریکا په افغانستان کې مستقیمې ګټې نه لري، افغانستان د امریکا لپاره یو مهم سوداګریز شریک نه دی او هلته هیڅ ډول تړونونه او دفاعي ژمنې شتون نه لري. دا چې افغانستان د منځنۍ آسیا او د هند د سمندرګي په ګاونډ کې پروت و، نو له همدې امله یې د امریکا متحدو ایالتونو لپاره ستراتیژیک اهمیت درلود.

په افغانستان کې دپاچاهۍ پای

شوروي اتحاد ته د افغانستان نږدې کیدو مسولیت د امریکا د متحدو ایالتونو پرغاړه دی، شوروي له ۱۹۵۵ نه تر ۱۹۷۵ زیږدیز کال پورې له افغانستان سره د ۵۵۲ میلیونو امریکایي ډالرو مرسته کړې وه، په داسې حال کې چې په همدې موده کې له افغانستان سره د امریکا د مرستو اندازه ۳۵۰ میلیونو ډالرو ته رسیدله د شوروي اتحاد د مرستو پروګرامونو په افغانستان کې د شوروي اتحاد د اغیزې له زیاتیدو سره مرسته وکړه.

ددې ترڅنګ یادو مرستو د افغانانو د فکر په بدلیدو باندې چې له کمونیزم نه اغیزمن شوي وو، هم خورا مهم اغیز درلود، په ۱۹۷۵ زیږدیز کال کې همدې شوروي پلوه خلکو د نور محمد ترکي په مشرۍ د افغانستان د خلق ډیموکراتیک ګوند جوړ کړ.

همدې ګوند په ۱۹۷۳ زیږدیز کال کې د نظامي کودتا له لارې سیاسي واک ته د داوود خان په رسولو او د محمد ظاهرشاه د پاچاهۍ په پای ته رسولو کې ډیر مهم رول ترسره کړ. داوود خان د افغانستان ولسمشر شو او په افغانستان کې یې د پاچاهۍ پرځای جمهوري نظام اعلان

کړ.واک ته د داوود خان له رسیدو سره سم د افغانستان او پاکستان ترمنځ اړیکې یوځل بیا خرابې شوې.
کابل یوځل بیا د پښتونستان مسله راپورته کړه، له بلوچو بېلتون غوښتونکو سره یې دوسلو او پیسو مرستې پیل کړې، په ځواب کې د پاکستان لومړي وزیر ذوالفقارعلي بوټو د داوود خان ضد عناصرو ته په خپله خاور کې پناه ورکړه، د اسلامي حرکت د ملاتړ په موخه یو افغان مرکزجوړکړای شو، چې بیا وروسته همدغه ډلې د شوروي ځواکونو پرضد جنګیدلې.
د کړکیچ کمولو (Détente) پالیسۍ له مخې د داوود خان کودتا پرورانديې د امریکا د متحدو ایالتونو غبرګون ډېرتوند نه و، ولسمشر نیکسون د افغانستان په کورنیو چارو کې له ښکیل کیدو سره مخالف و، د امریکا د غبرګون نه ښودلو بل دلیل د منځني ختیځ له مسایلو سره د ولسمشر نیکسون علاقه مندي وه، نوموړي غوښتل ځو په منځني ختیځ کې حالات په سمه توګه پرمختګ وکړي، همدارنګه نوموړي غوښتل ځو د ستراتیژیکو وسلو محدودولو خبرو له لارې اختلافونه راکم کړي، د دې خبرو موخه د اټومي وسلو پرسرد سیالیو څېړل و.
په ۱۹۷۴ زیږدیز کال کې د امریکا د بهرنیو چارو وزیر هنري کسینجر افغانستان ته راغی، نوموړي له داوود خان سره د جنوبي آسیا، د کړکیچ کمولو (Détente) پالیسۍ او دیوې باثباته او سوله ییزې نړۍ لپاره د دوه اړخیزو اړیکو پراهمیت خبرې وکړې، همدارنګه کسینجر په داوود خان فشار راوړ، څو د امریکا له متحدو ایالتونو او نورولویدیځو هېوادونو سره د دوستانه اړیکو د پراختیا په موخه خپله د بې طرفۍ دودیزه پالیسي تعقیب کړي. د دې ترڅنګ کسینجر د منځني ختیځ هېوادونه

وهڅول څوله افغانستان سره مرسته وکړي. د ایران پاچا د امریکا د هغو هڅوا ومالي مرستو چې موخه یې له شوروي اتحاد نه د داوود خان لرې ساتل و ملاتړ وکړ.

د ولسمشر کارتر د ولسمشرۍ پر مهال هم د دواړو لوروترمنځ دوستانه اړیکې د پخوا په شان موجودې وې، که څه هم امریکایي خصوصي سکتور د لومړنیو آسانتیاوو د نشتوالي او د افغانستان د لرې والي له امله په دغه هېواد کې د پانګې اچونې په اړه زړه نازړه و، د امریکایانو د کم علاقې والي بل دلیل په افغانستان کې د شورویانو ښکاره شتون و.

داوود خان د امریکا نوې پالیسي منلې وه، ځکه نوموړی چپي نه بلکې په پوره معنی یو نشنلیست و، داوود خان د خپل حکومت پر وروستي کال په خپله پالیسۍ کې د پام وړ بدلون راوست، نوموړي غوښتل څو پر مسکو باندې خپله امنیتي تکیه راکمه کړي او د خپل حکومت له ادارو نه د چپیانو او کمونیستانو په لرې کولو سره د هغوی سیاسي اغیز محدود کړي.

نوموړي د ۱۹۷۸ زیږدیز کال په اوړي کې له واشنګټن نه د رسمي کتنې په موخه د امریکا دعوت منلی و، مګر د نوموړي دغه سفر هیڅکله ترسره نه شوه.

د شوروي اتحاد د کمونیست ګوند عمومي مشر برژنیف داوود خان ماسکو ته وروغوښت، څو خپل دریځ روښانه کړي. د دې ترڅنګ برژنیف له نوموړي وغوښتل چې د خپلو امریکایي پلوه مشاورینو په لرې کولو سره په افغانستان کې د امریکا د اغیز زیاتیدو مخه ونیسي. مګر داوود خان د برژنیف دغه وړاندیز رد کړ، نوموړي څرګنده کړه چې " د افغانستان خلک به خپل برخلیک په خپله ټاکي او هیڅ بهرنی هېواد

ددې حق نه لري، ځو هغوی ته ووایي چې خپلې چارې څه ډول پرمخ بوځي".
بې له شکه ماسکو له داوود خان نه مایوسه شوی و، په همدې مهال د خلق ډیموکراتیک ګوند دوه برخې، چې په ۱۹۷۶ زیږدیز کال کې له یو بل نه جلا شوې وې، اوس یوځل بیا د داوود خان دلویدیځ پلوه پالیسیو پر وړاندې سره یوځای شوې. د میر اکبر خیبر وژل کیدو حالت نور هم پسې خراب کړ، دنومورې دخښولو مراسمو پرمهال ستر امریکایي ضد لاریونونه ترسره شول، داوود دکمونیست ګوند ټول مهم سیاسي مشران ونیول، مګر نوموړې په اردو کې دکمونیست افسرانو اومشرانو په ساتلو سره ستره تیروتنه ترسره کړه، هغوی چې وروسته یې له واکه دنوموړې په لرې کولو کې خورا مهم رول ترسره کړ.
دافغانستان پروړاندې دامریکا دمتحدو ایالتونو په پالیسۍ کې کوم بدلون رامنځ ته نه شو، دمحمد ظاهر شاه اوسردار داوود خان دواکمنیو پرمهال په کابل کې دامریکا دسفارت له لوري دبهرنیو چارو وزارت ته هر کال دپالیسۍ دبیا کتنې راپور دافغانستان دجغرافیایي موقعیت اوستراتیژیک اهمیت په اړه دیو لړ وړاندیزونو اوبدلونونو سره استول کیده، د۱۹۷۸زیږدیز کال په اپریل کې ترکمونیستي کودتا پورې دافغانستان پروړاندې دامریکا دمتحدوایالتونو پالیسي بې له کوم بدلون نه ثابته پاتې شوه.

د شوروي تېرى او پايلې يې

د ۱۹۷۸ زېږديز کال د اپريل په ۲۷ مه سردار داوود خان له خپلې کورنۍ سره يوځاى په يوه خونړۍ کودتا کې ووژل شو، د همدې کودتا په پايله کې کمونيستان واک ته ورسيدل، نورمحمد ترکى د افغانستان نوى ولسمشر شو او جمهوريت اعلان شو.
د امريکا متحدو ايالتونو په افغانستان کې د کمونيستي کودتا پرورانديې هيڅ ډول غبرګون ونه ښود او په دې خونړۍ کودتا کې يې د کمونيستانو رول او کړنې له پامه وغورځولې. د واشنګټن غفلت او بې تفاوتي د امريکا د بهرنيو چارو د وزارت له هغه راپور نه څرګنديږي چې د ۱۹۷۸ زېږديز کال د مارچ په ۲۲ ليکل شوى و، په راپورکې راغلي و، چې "په افغانستان کې سياسي حالت باثباته او ډاډمن دى، ولسمشر داوود په چارو بشپړ کنټرول لري او له کوم مهم مخالفت سره مخامخ نه دى".
ترکودتا وروسته واشنګټن ډېر نرم غبرګون وښود، د واشنګټن دا ډول

نرم غبرګون په ويتنام کې د ماتې خوړلو او د واټرګيټ د رسوايي له امله و، د کارتر اداري په کابل کې بدلون د منځني ختيځ کودتاوو ته ورته يوه کودتا وګڼله نه سياسي واک ته د کمونيستانو رسيدل. د امريکا د بهرنيو چارو وزير سايروس وانس په کودتا کې د شوروي د ښکيلتيا په اړه هيڅ ډول اسناد پيدا نه شول کړای، مګر په دې اړه د شک کولو لپاره کافي دلايل موجود وو.

شوروي اتحاد په کودتا کې هرډول لاس لرل او ښکيلتيا رد کړه، برژنيف ولسمشر کارتر ته وويل، چې دلومړي ځل لپاره شورويان د کابل راديو له لارې د کودتا په اړه خبر شول او د دوی هيڅوک کودتا کولو ته نه دي هڅولي.

نوي افغان حکومت اعلان وکړ، چې نا پييلي او غير کمونيست دی واشنګټن هم دغه ادعا ومنله، په کابل کې د امريکا سفير او د دغه هېواد د بهرنيو چارو وزارت نوی افغان حکومت ملي ګڼلی و، نه کمونيست. د امريکا د بهرنيو چارو وزارت په کابل کې خپل سفارت ته لارښونه کړې وه، چې کيدای شي د دوی لپاره يوه لاره په افغانستان کې د امريکايي فعاليتونو د رول ووسي. مګر د اکار به له يوه لوري د افغانستان او د هغه د ګاونډيانو اند يښنې راوپاروي او له بل لوري د دوی له پاليسيو سره په ټکر کې دی. نوي افغان رژيم د امريکا د متحدو ايالتونو د شتون په اړه د دغه هېواد پاليسي منلې وې.

ټول امريکايان د خپل حکومت له تګلارې او د افغانستان په اړه د خپلو حکومتي چارواکو له بيانونو سره موافق نه وو. پخواني سفير نيومن د بهرنيو چارو وزارت ته وويل، چې دی نوي افغان مشران له کلونو راهيسې پيژني، هغوی کمونيستان دي او هغوی به ټولې چارې

د مسکو له غوښتنو سره سمې پرمخ بوځي.نیومن د نورو چارواکو له خوشبینانه نظرونو سره چې د نوي کمونیست رژیم په اړه یې لرل موافق نه و.

دامریکا نوې پالیسي، شوروي اتحاد ته چې په سیمه کې یې دامریکا اولویدیځ داغیز کمیدل غوښتل مناسب فرصت او وخت په لاس ورکړ،لږه موده وروسته دامریکا دبهرنیو چارو وزارت خپله تیروتنه ومنله او په پاکستان کې دمیشتو افغان اسلامي ډلو ملاتړیې پیل کړ.امریکا ومنله چې شوروي اتحادته دسیمې پرېښودل،ددوی له ګټو سره په ټکر کې ده.

ماسکوله منځ ته راغلي فرصت نه دګټې اخیستلو په لټه کې شو، شوروي کارپوهانو دامنیتي او استخباراتي برخو په ګډون د افغان حکومت ټولې مهمې برخې ونیولې.

له بل لوري واشنګټن له افغانستان سره خپلو اقتصادي مرستو ته دوام ورکړ،د ۱۹۷۹ زېږدیز کال په فبرورۍ کې په کابل کې دامریکا دسفیر اډلف ډابس تر وژل کیدو وروسته امریکا له افغانستان سره خپلې اقتصادي مرستې ودرولې.ډابس د شوروي چارو کارپوه و،نوموړی ددې لپاره ټاکل شوی و،څو د کمونیزم ضد ډلو ملاتړ وکړي،نوموړی دحکومت ضد یوې ډلې لخوا یرغمل کړای شو،وروسته دخلاصون دعملیاتو پرمهال د پولیسو لخوا په ډزو کې ووژل شو. پولیسو د امریکایي ډیپلوماتانو هغه ادعا،چې ګواکې پولیسو نه غوښتل څوله تښتونکو سره د نیومن دخلاصون پرسر معامله وکړي رد کړه،دخلاصون عملیاتو پرمهال تښتونکي هم ووژل شول.

دامریکا حکومت دخلاصون عملیاتو پرمهال دهغو میتودونو چې

پولیسو ورځخه ګټه پورته کړې وه او د پیښې په ځای کې د شوروي مشاورینو د شتون له امله توندې نیوکې وکړې.
ولسمشر جیمي کارتر په افغان حکومت خپلې مرستې بندې کړې او د پاکستان د نظامي حکومت له لارې یې په دغه هېواد کې میشتو افغان اسلامي ډلو سره په خپلو مرستو کې زیاتوالی راوست. د امریکا استخباراتي ادارې سي آی اې د پاکستان د استخباراتي ادارې آی ایس آی په مرسته د افغانستان د مقاومت له هغو ډلو سره چې د کمونیست رژیم د غلطو او بدنامو پالیسو په غبرګون کې منځ ته راغلې وې، خپلو مرستو ته دوام ورکړ.
له شوروي اتحاد سره د مستقیم اتحاد په پایله کې ترکي د افغانستان اوږده دوديزه بې طرفي تر پښو لاندې کړه، نوي حکومت غوښتل ځو په کوردننه د ځمکې د پراخو اصلاحاتو له لارې تولنیز انقلاب او بدلون رامنځ ته کړي، نوي اصلاحات د عامو خلکو له توند غبرګون او مقاومت سره مخ شول.
حکومت د خلکو پر وړاندې له زور او ځواک نه ګټه پورته کړه، جګړې پیل شوې، کمونیست ګوند په دو برخو خلق او پرچم باندې وویشل شو، حفیظ الله امین د خلق او ترکي د پرچم مشري پر غاړه درلوده.
د ثور کودتا د لومړنۍ کلیزې پر مهال په هرات ولایت کې په ناځاپي توګه پاځون وشو، حکومت په ډېره ظالمانه او وحشیانه توګه دغه پاځون لمنځه ویوړ. په ډېرو ولایتونو کې د حکومت پر وړاندې کرکه خپره شوه، په دې مقاومت کې د امریکا متحدو ایالتونو د هغو اسلامي او قومي ډلو ملاتړ وکړ، چې له لاریون کونکو سره یو ځای شوې وې.
ترکي د پاځون کونکو د ځپلو په موخه له شوروي اتحاد نه د مرستې

غوښتنه وکړه، مګر شوروي د دې غوښتنې په ردولو سره افغان لوري ته ویلي و، چې د شوروي مداخله به د شوروي او افغان حکومت د دوښمنانو په ګټه تمامه شي.
شوروي له مستقیمې مداخلې نه ځکه ډډه وکړه، چې په دې توګه امریکایانو د دې فرصت ترلاسه کاوه، څو د شوروي په پراختیا غوښتونکې پالیسۍ باندې د ناورین پړه وروا چوي. د شوروي د نه مداخلې بل دلیل په حفیظ الله امین باندې، چې ترکي نه یې خپل لاس پوڅی جوړ کړی و د باور نه لرل و.
ترکي غوښتل چې امین ووژني مګر بریالی نه شو، په مقابل کې امین ترکی بندي کړ او بیا وروسته ترکی ووژل شو، د ترکي وژل کیدو شوروي مشران په ځانګړي توګه برژنیف زیات په غوصه کړ، کله چې برژنیف د ترکي له وژل کیدو خبر شو، نو یې له سترګو اوښکې توی شوې، برژنیف په دې باور چې پرمخ یې څپېړه خوړلې او دی باید د دې څپېړې ځواب ووایي.
برژنیف د امین د څپیړې ځواب د ۱۹۷۹ زیږدیز کال په ډسمبر کې په افغانستان باندې په تېري کولو ورکړ.
حفیظ الله امین سیاسي واک په لاس کې واخیست مګر د امریکا متحدو ایالتونو په نوموړي باور نه درلوده، له همدې امله یې نه د نوموړي سیاسي ملاتړ وکړ او نه یې ورته اقتصادي مرستې ورکړې. امین هڅه کوله څو د امریکایانو باور ترلاسه کړي او د منځ ته راغلي ستونزمن حالت لپاره د شوروي له ښکیلتیا پرته یو حل پیدا کړي. امریکایانو د ابس د وژنې پرمهال د امین د سپکونکي برخورد له امله نه هغه خوښاوه او نه یې پرې باور کاوه، امین د ډابس د مړینې

پر مهال د نو موړي لپاره د خواخوږۍ کتاب لاسلیک کړی نه و او نه یې د کابل په هوايي ډګر کې په هغو مراسمو کې ګډون کړی و، چې د ډا بس د مړي د لیږدولو لپاره نیول شوي و.

کې جي بي په امین تورپورې کړی و، چې د افغانستان او شوروي اتحاد د اړیکو خرابولو هڅې کوي او په خپلو لویدیځ پلوه پالیسو سره د امریکا د خوشحالولو په لټه کې دی. مګر امریکايي ډیپلوماتانو دا تول عادي چارې ګڼلې.

امریکایانو د افغانستان پولو ته د شوروي ځواکونو راټولیدل او د وسلو ځای پرځای کول له پامه غورځولي و، د امریکا استخباراتي ادارو په افغانستان باندې د شوروي د احتمالي برید په اړه واشنګټن ته راپورونه استولي وو، مګر په واشنګټن کې چارواکي له یادو راپورونو سره موافق نه وو.

د امریکا له متحدو ایالتونو نه تر مایوسه کیدو وروسته حفیظ الله امین غوښتل، ځو د پاکستان او ایران ملاتړ ترلاسه کړي ولې نور نو ډیره ناوخته شوې وه او شوروي اتحاد د ۱۹۷۹ زیږدیز کال د ډسمبر په ۲۷ مه په افغانستان تیری وکړ، چې په پایله کې یې د سیمې جیوستراتیژیک حالت په بشپړ ډول بدل شو. شوروي ځواکونو امین وواژه او پرځای یې د پرچم ډلې مشر ببرک کارمل واک ته ورساوه.

په افغانستان باندې تیری له دویمې نړیوالې جګړې وروسته د شوروي لخوا د لومړي ځل لپاره دیوناپېیلي هېواد اشغال و، د افغانستان اشغال د برژنیف د دوکتورینو پلې کول و، د کوموله مخې چې کله به یو هېواد د سوسیالیزم بلاک ته داخل شو، بیا یې بیرته د وتلو اجازه نه درلوده. دې مسلې د نړیوال سیاست مهمه برخه جوړوله

دامریکا متحدوایالتونوچې په افغانستان کې یې دکمونیست رژیم منځ ته راتلل له پامه غورځولي و ، په ناڅاپي توګه یې خطر احساس کړ، دشوروي لخوا دافغانستان داشغال په غبرګون کې ولسمشر کارتر دکارتر دوکتورین رامنځ ته کړل، چې له مخې یې جنوبي آسیا دلویدیځ دامنیت لپاره دریم امنیتي زون ګڼل شوی و.نوموړي دافغانستان اشغال له دویمې نړیوالې جګړې وروسته دنړۍ دسولې او امنیت لپاره ترټولو ستر تهدید ګڼلی و ،شوروي اتحاد ته دګواښ کولو پرمهال نوموړي اعلان وکړچې "دهرېهرني ځواک لخوا په فارس خلیج باندې دکنټرول حاصلولو هڅې به دامریکا دمتحدو ایالتونو دملي ګټو پرضد عمل وګڼل شي اوددې ډول ګواښ پروړاندې به دنظامي ځواک کارولو تربریده، هرډول ممکنه ځواب وویل شي".

ولسمشر کارترله برژنیف نه غوښتنه وکړه، چې یا دې له افغانستان نه خپل ځواکونه وباسي اویادې دخپل تیري جدي پایلو کتلو ته منتظروسي. ولسمشر کارترپه مسکو کې جوړیدونکو المپیک لوبو کې ګډون لغوه اعلان کړاوله شوروي اتحاد سره یې دسالټ۲ خبرې وځنډولې،نوموړي په شوروي باندې دنوې ټکنالوژۍ او غنمو پلورل بندکړل، په امریکایي اوبوکې دشوروي کب نیوکولخوا دکبانو په نیولو باندې بندیزولګول شو ،له شوروي سره ډیپلوماتیکې اړیکې وځنډول شوې، سفیرټوماس واټسن له ماسکونه بیرته واشنګټن ته وغوښتل شو ،دکارتر ادارې دشوروي پرضد له نظامي برید پرته نورې هرډول ممکنه وسیلې وکارولې.

امریکایي وګړو اورسنیوته چې دکریس میس په لمانځلو بوخت وو، په افغانستان باندې دشوروي تیري سخت ټکان ورکړ

او د خپلو استخباراتي ادارو د غفلت او ناتوانۍ په اړه یې جدي پوښتنې راپورته کړې. د امریکا د بهرنیو چارو وزارت، ولسمشر کارتر او نورتول لوړپوړي چارواکي د دې ډول حالت د منځ ته راتللو له امله حیران وو، ځکه هغوی د کړکیچ کمولو (détente) پالیسۍ له پرمخ وړلو سره علاقه مندي درلوده، کومه چې یوه ناکامه هڅه ثابته شوه. په مقابل کې له ټولو ترڅونو د شوروي موخه داوه، څو په نړیواله کچه یو پیاوړی او برلاسی سترځواک پاتې شي.

د شوروي له لوري د تهدید نه درکولو بل دلیل د شوروي اتحاد پروړاندې د کارتر د بهرنۍ پالیسۍ د مشاورینو وانس او برژنسکي مختلف نظرونه وو، دواړو د شوروي اتحاد په اړه مختلف نظرونه او معلومات وړاندې کول له همدې امله د ولسمشر کارتر لپاره دا ډیره ستونزمنه وه، څو وپوهیږي چې د کوم یو نظر سم دی، ځکه دواړه د بهرني سیاست پوهان وو.

د برژنسکي باور سم و، مګر د بهرنیو چارو وزیر وانس زړه نازړه و، نو موړي نه غوښتل د پوره او کافي اسنادو له شتون پرته د امریکا او شوروي ترمنځ اړیکې خرابې کړي.

آسیایي هېوادونو هم په افغانستان باندې د شوروي تیرۍ وغانده، د دوی وېره داوه چې شوروي اتحاد ګرمو اوبو او د فارس خلیج د تیلو زیرمو ته د ځان رسولو په هڅه کې و. اسلامي نړۍ او ناپېیلیو هېوادونو هم په افغانستان باندې د شوروي تیرۍ وغانده. ملګرو ملتونو سازمان د شوروي پرضد خپل پریکړه لیک صادر کړ، کوم چې په امنیت شورا کې د شوروي اتحاد لخوا ویټو شو.

د ۱۹۸۰ زیږدیز کال د جنورۍ په ۱۴ مه د ملګرو ملتونو عمومي اسمبلۍ

دشوروی پرضد خپل پریکړه لیک په ۱۰۴ موافقو او ۱۸ مخالفو رایو تصویب کړ. په پریکړه لیک کې له شوروي ځواکونو غوښتنه شوې وه، چې په چټکۍ سره، بې له قید او شرطه، په بشپړه توګه له افغانستان نه ووځي او افغانان پرېږدي څو خپل راتلونکی په خپله خوښه وټاکي.

ترټولو بد او بحراني حالت د افغانستان د ننه و، د خلق ډیموکراتیک ګوند د حکومت ساتلو په موخه افغانستان ته د شوروي ځواکونو ننوتلو سره د مقاومت ډلې په سترو جهادي ډلو بدلې شوې، په دې بدل شوي حالت کې د افغانانو ترمنځ کورنۍ جګړه د کمونیست سترځواک پروړاندې د آزادۍ پرجګړې بدله شوه. کابل د دوښمنیو، بریدونو، لاریونونو، ورانیو، وژنو او بمباریو په میدان بدل شو، د افغانستان د خلکو یو پر دریمه برخه اړشول، چې خپل هېواد پرېږدي او ایران او پاکستان ته کډوال شي.

د مقاومت ډلې او د امریکا پټې مرستې

پاکستان د لومړۍ کرښې پر دولت بدل شو ، د امریکا متحدو ایالتونو په غیر مستقیمه توګه د افغان مقاومت له ډلو سره مرستې پیل کړې، ولسمشر کارتر له پاکستان سره د ۴۰۰ میلیونو امریکایي ډالرو مرسته اعلان کړه مګر د پاکستان ولسمشر جنرال ضیا الحق د امریکا مرسته د نخودو دانې په ګڼلو سره رد کړه.د دې ترڅنګ امریکایانو د شوروي د احتمالي برید په صورت کې د پاکستان د پولو ساتلو د تضمین غوښتنه رد کړه.
په ۱۹۸۱ زیږدیز کال کې ریګن چې کمونیزم ضد تونډ نظریې درلود ، د امریکا د متحدو ایالتونو ولسمشر شو ،له شوروي سره مخالفت د نوموړي د بهرنۍ پالیسۍ مرکزي برخه جوړوله،نوموړی په دې باور و ،چې د شوروي نظامي برتري د کړکیچ کمولو détente)) پالیسۍ او د وسلو د کنټرول پرسر د شویو تړونونو پایله وه.همدارنګه نوموړي فکر

کاوه، چې شوروي دوسلو د کنټرول په تړولو تړونونو کې له فریب نه کار اخیستی و، نو موږي غوښتل چې شوروي باید په افغانستان باندې دبرید له امله ستر سیاسي او اقتصادي زیان ووینې.
په ۱۹۸۱ زیږدیز کال کې ولسمشر ریګن دشوروي اتحاد تهدید د مخنیوي په موخه اوله پاکستان سره دمرستې لپاره له کانګریس نه د ۳،۲ میلیارده ډالرو مرستې دتصویب غوښتنه وکړه، دمرستو ترڅنګ امریکایانو غوښتل څود پاکستان له لارې افغان مجاهدینو ته پیسې او وسلې واستوي.
سره ددې چې دشوروي له لوري دسخت غبرګون ښودلو ویره ورسره وه ولسمشر ضیاالحق دخپلو ملي ګټو دخوندیتوب لپاره دامریکا وړاندیز ومانه، دپاکستان استخباراتي ادارې آی ایس آی دټولو هغو ډلو لپاره چې په افغانستان کې یې دشوروي ځواکونو پروړاندې جګړه کوله دوسلو برابرولو مسولیت پرغاړه واخیست.سي آی اې دامریکادمتحدو ایالتونو او سعودي عربستان په پیسو باندې افغان مجاهدینو ته د نظامي وسایلو برابرول پیل کړل.
دریګن ادارې له افغان مجاهدینو سره دمرستې په موخه له پاکستان نه پرته بل ښه ملګری نه شو پیداکولای، لومړی داچې امریکا یوازې دپاکستان له لارې افغان مجاهدینو ته مرستې برابرولای شوې، دویم داچې پاکستان له افغانستان سره اوږده پوله درلوده، دریم داچې په ایران کې د ۱۹۷۹ زیږدیز کال اسلامي انقلاب نه وروسته امریکایانو له دغه هیوادسره اړیکې نه درلودې.
دکمونیست رژیم پرضد دافغانستان دمقاومت ډلو ته دامریکا مرستې پیل شوې، دغواسلامي ډلو دجهاد او اسلامي یوالي له برکته دعامو

وګړو ملاتړ ترلاسه کړي و، دغه جنګیالي د مجاهدینو یا سپېڅلو جنګیالیو په نامه یادېدل. دغو پاکستان میشتو اسلامي ډلو له یو شمیر بهرنیو هېوادونو په ځانګړې توګه سعودي عربستان سره، چې د دوی د مقاومت لپاره یې په میلیاردونو ډالرو مرستې برابرولې نږدې اړیکې درلودې په پاکستان کې ۷ پېژندل شوې جهادي ډلې وې چې د امریکا د متحدو ایالتونو، سعودي عربستان او پاکستان لخوا یې ملاتړ کیده، د دې ډلو مرکزونه په پېښور کې وو. دغه ۷ ډلې په دریو معتدلو او څلورو بنسټپالو ډلو ویشل شوې وې، له هغوی نه یې دوه بنسټپالې ډلې ډېرې مهمې او فعالې وې د برهان الدین رباني اسلامي جمعیت او د ګلبدین حکمتیار اسلامي حزب.
د امریکا متحدو ایالتونو او پاکستان د مقاومت له هغو خپلواکه ډلو سره، چې د افغانستان د ننه یې د شوروي پروړاندې جګړه کوله او په پاکستان کې میشتو ډلو سره یې تړاو نه درلوده، د مرستو له کولو ډډه کوله د مقاومت دغه خپلواکه ګروپونه د سي آی اې او آی ایس آی لخوا په بېلابېلو ډلو د مقاومت ویشلو له امله په غوصه شوي وو. د دې ډلو نیوکې سمې وې ځکه هغوی له یوې خوا له شوروي ځواکونو او له بلې خوا له کمونیست رژیم سره په جګړه بوخت وو. دا ټولو ته څرګنده وه، چې له افغان مقاومت سره کیدونکې مرستې ټولې په پېښور کې میشتو جهادي ډلو په ځانګړې توګه د ګلبدین حکمتیار اسلامي حزب ته ورکول کیدې. نوموړي د امریکا او نورو هېوادونو د مرستو سمه نیمایي برخه ترلاسه کوله. په لومړي سر کې د امریکا متحدو ایالتونو د مرستو د ویش په اړه کومه اندېښنه نه درلوده مګر وروسته امریکایان د مرستو د ویش له امله په غوصه شول، هغوی حکمتیار دیو فرصت طلبه شخص په نوم

یادوو.امریکا په مستقیمه توګه له شوروي سره له مخامخ کیدو نه ځان ساته او پرځای یې د مقاومت له ډلو سره د پټو مرستو پالیسي مخ ته وړله.
په همدې تړاو د پنټاګون لخوا د څېړونکو یوه ډله پاکستان ته واستول شوه، یادې ډلې وړاندیز وکړ، چې افغان مجاهدینو ته دې د مرستې په موخه د ځمکې لاندې ماینونه او درنې وسلې ورکول شي.مګر د امریکا د بهرنیو چارو وزارت له دغه وړاندیز نه ملاتړ ونه کړ.
دریګن اداري په تکراري توګه دا خبره کوله چې افغان مجاهدین له هغو وسلو نه ګټه پورته کوي، کومې چې دوی د جګړې پر مهال له شوروي ځواکونو نه د غنیمت په توګه ترلاسه کړي.تریوه ځایه پورې دا خبره سمه وه مګر د مجاهدینو لپاره د وسلو زیاته برخه د سي آی اې او آی ایس آی لخوا برابریدله یوه اندازه وسلې د جګړې پر مهال له شوروي ځواکونو ترلاسه شوې وې، یوه اندازه له آزاد بازار نه رانیول شوې وې اویوه اندازه نورې یې د شوروي له ملاتړو هېوادونو نه اخیستل شوې وې.مصر د افغان مجاهدینو لپاره د وسلو ستر چمتو کوونکی هېواد و، چې د مریکایانو په غوښتنه به یې افغان مجاهدینو ته وسلې جوړولې.
په ۱۹۸۲ زیږدیز کال کې په افغانستان کې د شوروي ځواکونو درنو تلفاتو شوروي ځواکونه په غوصه کړل،له همدې امله یې په خپلو ځمکنیو او هوايي بریدونو کې زیاتوالی راوست.ددې بریدونو له امله د افغان مقاومت زیات شمیر جنګیالیو خپل ژوند له لاسه ورکړ.د مقاومت ډلې کوم منظم ځواک نه و،له همدې امله هغوی ته د خپلو تلفاتو کره اندازه معلومه نه وه، د امریکا د بهرنیو چارو وزارت په

جګړه کې دزیات شمیر افغانانو پروژنې باندې سترګې پټولې او یوازې یې شوروي ځواکونو ته دزیات زیان په اړولو باندې ټینګار کاوه.پورته ټکو ته پام سره جنرال ضیاالحق وویل، چې "دامریکا دبهرنیوچارو وزارت دې ته پام نه کوي، چې تردې وروسته به افغانان له څه ډول حالت سره مخ کیږي".

د ملګرو ملتونو هڅې او د ژنیو توافقات

ملګرو ملتونو د سولې د ټینګښت او د شخړې د حل په موخه د پام وړ هڅې ترسره کړې. په ۱۹۸۱ زیږدیز کال کې پاکستان او افغانستان ته د ملګرو ملتونو د عمومي سرمنشي د سفر پروړاندې مثبت غبرګون وښودل شو.

همدارنګه نوموړي په مسکو کې له برژنیف سره وکتل، برژنیف په پاکستان نیوکه وکړه، چې د امریکا د متحدو ایالتونو او چین د فشار له امله نه غواړي څو له افغانستان سره دوه اړخیزې خبرې وکړي. نوموړي د سیاسي حل لپاره خپله هیله او تمایل څرګند کړ.

د ۱۹۸۱ زیږدیز کال په اګست کې پیژندل شوی او پیاوړی ډیپلومات ډیګو کورډویز د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د عمومي سرمنشي د ځانګړي استازي په توګه وټاکل شو، نوموړي د جنجالي مسایلو د حل په موخه د پام وړ هڅې ترسره کړې او یو لړ نوښتونه یې رامنځ ته کړل. د ۱۹۸۱ او ۱۹۸۲ زیږدیز کلونو مشورې وروسته بیا د ژنیو توافقاتو

په فهرست او طرحې باندې بدلې شوې.
د۱۹۸۲ زیږدیز کال په جولای کې د افغانستان په اړه د سترو قدرتونو ترمنځ لومړنی بحث په ماسکو کې ترسره شو، شورویان په دې هیله وو، چې ولسمشر ریګن به د کړکیچ کمولو (détente) پالیسۍ پر اساس چې له مخې يې دواړه سترقدرتونه مساوي ګڼل کیدل له دوی سره خبرې وکړي.همدارنګه ماسکو هیله مند و، چې ولسمشر ریګن به د ولسمشر کارتر په پرتله چې په ۱۹۸۰ زیږدیز کال کې يې د دوی پرورړاندې سختې پالیسۍ رامنځ ته کړې وې، نرم دریځ ولري. مګر نورنو د ماسکو دا ډول هیلو کومه معنی نه درلوده.
د شیطاني امپراتورۍ (شوروي اتحاد) پرورړاندې ولسمشر ریګن د کارتر په پرتله توند دریځ او سختې پالیسۍ رامنځ ته کړې.په ۱۹۸۲ زیږدیز کال کې برژنیف مړ شو، بې له دې چې له ریګن سره د افغانستان او یا کومې بلې مسلې په اړه کوم توافق ته ورسیږي.
د برژنیف ځای ناستی یوري اندروپوف په دې ښه پوهیده، چې ولسمشرریګن به د دریمې نړۍ په ځانګړي توګه د افغانستان پر وړاندې د شوروي اتحاد د پالیسو په اړه په خپل سخت او توند دریځ کې هیځ ډول بدلون را نه وړي.
اندرو پوف په ۱۹۷۹ زیږدیز کال کې په افغانستان باندې د شوروي له تیري سره خپل مخالفت وښود، نوموړي داومنله چې په افغانستان باندې تیری یوه غلطي وه او دی به دلویدیځ د همکارۍ په صورت کې خپل ځواکونه بیرته له افغانستان نه وباسي.
شوروي دا ډول دریځ د تیري د بدو پایلو او په شوروي اقتصاد باندې د زیات فشار را تللو له امله غوره کړی و.په افغانستان باندې تیري

د کړکیچ کمولو (détente) پالیسۍ مخه ونیوله او په نړیواله کچه یې شوروي اتحادېې حیثیته کړ.
داندروپوف لپاره ډېره ستونزمنه وه څو د امریکا او شوروي ترمنځ په خرابو اړیکو کې ښه والی راولي، په ۱۹۶۲ زیږدیز کال کې د کیوبا د توغندیو تربحران وروسته اوس نو د امریکا او شوروي اړیکې په ډېر بدحالت کې وې.
د۱۹۸۲ زیږدیز کال په جون کې د ملګرو ملتونو په مشرۍ په ژنیو کې خبرې پیل شوې، کوردویز هڅه کوله څو د ټولو لوروترمنځ پخواني جنجالي مسایل او شخړې یو لوري ته کړي او د نویو مسایلو په اړه خبرو ته زمینه برابره کړي.
د نومورې لومړۍ وړاندیز دا وه، چې افغانستان او پاکستان به د یو بل په چارو کې لاسوهنه نه کوي، دویم وړاندیزیې دا وه، چې افغان کډوال به بیرته په خپله خوښه خپل هېواد ته ستنیږي او دریم وړاندیزیې دا وه چې، شوروي به له افغانستان نه د خپلو ځواکونو د وتلو په اړه خپله ژمنه او تعهد څرګندوي.
د شوروي د هغې غوښتنې ترسره کیدو په اړه، چې امریکایان به خپله لاسوهنه بندوي، کوردویز وړاندیز وکړ، چې دواړه ستر قدرتونه به د ژنیو د معاهداتو تضمین کوي.
په افغان رژیم کې د هیڅ ډول بدلون یادونه ونه شوه، دواړو سترو قدرتونو مذاکرات او خبرې اترې ډېرې جدي ونه ګڼلې، شوروي اتحاد په خپلو پیاوړو ځواکونو باندې چې په عصري وسلو سمبال وو ډېر ډاډه و، مګر د افغان مجاهدینو زور یې له پامه غورځولی و، هغوی چې د پاکستان، سعودي عربستان او امریکا لخوا یې ملاتړ کیده. د امریکا

متحدو ایالتونو پوره ډاډ درلود، چې شوروي به د نظامي لارې ماتې خوري، له همدې امله یې د افغان بحران له سیاسي حل سره چندان علاقه نه درلوده. د امریکا د بهرنیو چارو وزارت کارکونکو د کوردوویز د سولې ماموریت په اړه سپکونکې څرګندونې کولې.

اندروپوف د خپلو نظامیانو او د شوروي کمونیست ګوند مشرانو له مخالفت سره سره توافق وکړ، چې د ملګرو ملتونو د ملاتړ په صورت کې به له افغانستان نه خپل ځواکونه وباسي. مګر پاکستان او د امریکا متحده ایالتونه دې ته چمتو نه وو، څو له اندروپوف سره یو جوړجاړي ته ورسیږي.

داچې سره جګړه خپل وروستي حد ته رسیدلې وه، نو له دې امله واشنګټن د ملګرو ملتونو د سولې په خبرو کې د شوروي په رښتینولي باندې باور نه درلوده، امریکا د شوروي پروړاندې تونده او سخته پالیسي رامنځ ته کړه، مګر اندروپوف دې پایلې ته رسیدلی و، چې د افغانستان پرسر خبرې او جوړجاړی به د دواړو سترو قدرتونو ترمنځ د اړیکو په ښه کیدو او عادي کیدو باندې مثبته اغیزه وکړي.

د اختلافونو کمولو په موخه اندروپوف په یوه لیک کې ولسمشر ریګن ته ولیکل، چې د خپلې خوښې مسلې یعنې د بې وسلې کولو په اړه دې ورسره خبرې وکړي. د ریګن ځواب مثبت و، مګر د نوموړي سلاکاران د هغه له ځواب سره موافق نه وو. د شوروي پروړاندې د دې سختې او دوښمنۍ نه ډکې پالیسۍ اصلي لامل د ریګن د ولسمشرۍ پرمهال د دغه هیواد د استخباراتي ادارې سي آی اې د مشر ویلیم کیسي تونند دریځ و. نوموړي د افغان مسلې پروړاندې یوه تونده تګلاره غوره کړې وه.

دامریکا سنا مجلس داپه ډاګه بیان کړه، چې د دغه هېواد حکومت له افغانانو سره دومره مرسته کوي، چې هغوی وربانديې یوازې جګړه کولای شي او وژل کیږي، مګر دغه مرستې دومره نه دي چې هغوی بریالیتوب ته ورسوي. دامریکا دبهرنیو چارو وزارت دسي آی اې په سختۍ او توندۍ پالیسۍ باندې نیوکې کولې. په وروستیو کلونو کې دامریکا متحدو ایالتونو دافغانستان پروړاندې په خپله پالیسۍ کې ژور بدلون راوست او افغان مجاهدینو ته یې دنظامي بریا په موخه ددرنو وسلو لیږل پیل کړل.

کوردویز خپلو هڅو او له کابل، اسلام آباد، ماسکو او واشنګټن نه خپلو لیدنو ته دوام ورکړ، نوموړي په خپلو کتنو کې په افغانستان کې دسوله ییز حل په موخه بحثونه او خبرې درلودې پاکستان له افغان رژیم سره په مخامخ او مستقیمه توګه دخبرو له کولونه ډډه کوله، ځکه دې کار افغان رژیم ته مشروعیت ورکاوه او دمقاومت مشروعیت یې ترپوښتنې لاندې راوست.

دامریکا متحدو ایالتونو په ډاګه کړه، که شوروي اتحاد دسیاسي حل لپاره رښتینی تعهد څرګند کړي نوبیا دوی چمتو دي چې له یاد بهیر سره مرسته او همکاري وکړي.

دژنیو د۱۹۸۳ زیږدیز کال داپریل میاشتې په خبروکې له افغانستان نه دشوروي ځواکونودوتلو مهال ویش په اړه یو دپام وړ پرمختګ ترسره شو، شوروي اتحاد ژمنه وکړه، چې له افغانستان نه به په تدریجي ډول ووځي

کوردویز اعلان وکړ، چې دسولې تړون نوي فیصده تکمیل شوی دی. د۱۹۸۴ زیږدیز کال په فبرورۍ کې اندروپوف مړ شو او محافظه کاره

کونستانتین چرنینکو د نوموړي د ځای ناستي په توګه وټاکل شو. نوموړي د کابل رژیم یوازې پرېښودل رد کړل او د نظامي عملیاتو په زیاتولو سره یې له هغه نه خپل ملاتړ ته دوام ورکړ. په همدې مهال په روانه جګړه کې زیات شمیر شوروي سرتیري ووژل شول. په مقابل کې د امریکا متحدو ایالتونو د شوروي پروړاندې خپله پالیسي نوره هم سخته او تعرضي کړه، شوروي ځواکونو ته د زیات زیان اړولو په موخه یې افغان مجاهدینو ته په خپلو مرستو کې د پام وړ زیاتوالی راوست. چرنینکو له امریکا او پاکستان سره د مخالفت په ښودلو د ژنیو د سولې خبرې او هڅې ګډوډې کړې، نوموړي نه یوازې دا چې له افغانستان نه یې د خپلو ځواکونو د تللو له مهال ویش سره مخالفت څرګند، بلکې په راتلونکي کې یې هم دا ډول یوه ژمنه او تعهد په کلکه رد کړ، نوموړي ژنیو ته له افغان پلاوي سره د یو سلاکار لیږل هم رد کړل. په دې توګه د ژنیو د خبرو بهیر په ټپه ودرېده او افغانستان د سرې جګړې ترټولو سخت پړاو ته ورننوتی. چرنینکو د وسلو د کنټرول په اړه د خبرو په موخه د ولسمشر ریګن وړاندیز هم رد کړ، په دې توګه په شوروي کې د مشرتابه تربدلیدو پورې د امریکا او شوروي په اړیکو کې کوم بدلون رامنځ ته نه شو.

په ۱۹۸۴ زیږدیز کال کې د ملګرو ملتونو ځانګړي استازي کوردویز له یو لوري د امریکا او پاکستان او له بل لوري د شوروي اتحاد او کابل رژیم په پالیسیو کې مهم او سخت اختلافونه په ډاګه کړل. پاکستان د امریکا د متحدو ایالتونو غوصه او کرکه راپارولې وه، پاکستان پرته له دې چې له واشنګټن سره سلا وکړي له افغانستان سره یې د یو بل په چارو کې د نه لاسوهنې په موخه د دوه اړخیزو خبرو پیل کول منلي و.

امریکا افغان مجاهدینو سره خپلو مرستو ته دوام ورکړ، واشنګټن پوست ورځپاڼې لیکلي و، چې دویتنام ترجګړې وروسته له افغان مجاهدینو سره دامریکا مرستو ددغه هېواد دپټو فعالیتونو تر ټولو زیاته برخه جوړوله.

امریکایانو په اسلام آباد او افغان جلا وطنو ډلو باندې تورلګاوه، چې له افغان مجاهدینو سره دمرستو زیاته برخه هغوی ته نه رسوي دې ډول څرګندونو او حالاتو دملګروملتونو د سولې په بهیرباندې چې له ژنیو نه پیل شوی و، خپل اغیز پرېښود.

په ۱۹۸۴ زیږدیز کال کې ریګن ددویم ځل لپاره دامریکا د متحدو ایالتونو ولسمشرشو او له شوروي سره یې داړیکو بښه کولو په موخه خپلو هڅوته دوام ورکړ.نو موړي داخل ځکه بریالی شو، چې د ۱۹۸۵ زیږیز کال په مارچ کې ګورباچف د چرنینکو دځای ناستي په توګه وټاکل شو.

ګورباچف غوښتل څو د شلمې پېړۍ له مهمو سیاسي رهبرانو څخه وګڼل شي، نوموړی یوله هغو شوروي مشرانو نه و، چې په افغانستان کې یې دشوروي دمداخلې له پریکړې سره مخالفت ښودلی و، نوموړي په ۱۹۸۳ زیږدیز کال کې له کاناډا نه د کتنې پرمهال په افغانستان باندې دشوروي تیری یوه تیروتنه ګڼلې وه.نوموړي دجګړې له امله دشوروي اتحاد اقتصاد ته دزیات زیان رسیدلو له امله نیوکې کولې. ګورباچف غوښتل څوستونزې ته دحل یوه لارپیداکړي.له افغانستان نه دشوروي ځواکونو وتلو دنوموړي دبهرنۍ پالیسۍ په سرکې ځای درلود.مګر دګورباچف دحکومت په دو لومړیو کلونوکې په واشنګټن کې دبهرنۍ پالیسۍ پرسر سختو بحثونو او اختلافونو دوام درلود.

امریکایي پالیسۍ جوړونکو غوښتل، چې افغان مجاهدینو ته د مرستو زیاتولو له لارې شوروي ځواکونه د مصروف ساتلو ترڅنګ سم وځپي. د امریکا د بهرنیو چارو وزارت په افغانستان کې د شوروي پرضد تعرضي پالیسي رامنځ ته کړه. د ۱۹۸۵ زیږدیز کال په مارچ کې ولسمشر ریګن یو پټ لارښود NSDD 166 لاسلیک کړ، چې له مخې به یې افغان مجاهدین په بشپړه توګه وسله وال کیدل څو شوروي ځواکونو ته ماتې ورکړي.

د امریکایي څېړونکو وړاندیز داوه، چې د نظامي فشار زیاتولو ترڅنګ دې ډیپلوماتیکو نوښتونو او هڅو ته هم دوام ورکول شي، څو د شوروي د نوي مشرتابه د سختۍ کچه معلومه کړای شي. افغان مجاهدینو ته د مرستو برابرولو او د سي آی اې او آی ایس آی لخوا د هغې دویش په اړه نیوکې او مخالفتونه راپورته شول مګر د امریکا د متحدو ایالتونو اصلي موخه داوه څو له نظامي پلوه شوروي ته سخت زیان واړوي او اړیې کړي څو افغانستان پریږدي. له همدې امله سي آی اې د افغان مجاهدینو هغو ډلو ته چې له نظامي پلوه اغیزمنې وې زیات اهمیت ورکاوه، په دې برخه کې د حکمتیار اسلامي حزب ته لومړیتوب ورکول کیده، مګر په واشنګټن کې د نوموړي د اغیزمنتوب په اړه زیات شمیر پوښتنې موجودې وې.

په ۱۹۸۲ زیږدیز کال کې د مقاومت ډلو د برهان الدین رباني په مشرۍ د ژنیو مذاکراتو لپاره یو پلاوی واستوه. افغان پلاوي په واشنګټن کې له ولسمشر ریګن سره هم لیده کاته او خبرې ترسره کړې.

د ژنیو خبرې او مذاکرات چې له ۱۹۸۳ زیږدیز کال راپه دې خوا د ناکامۍ پرلور روان وو، په ۱۹۸۵ او ۱۹۸۲ زیږدیز کلونو کې یې نوې بڼه خپله

کړه.
په دې خبرو کې ګورباچف د امریکا متحدایالتونه د تضمین کونکي په توګه ومنل، هغه څه چې پخوا د کرملین له لوري رد شوي و، دا په داسې حال کې و، چې په واشنګټن کې د امریکا د تضمین کونکي رول په اړه جنجالي او سختو بحثونو دوام درلود. امریکا نه غوښتل د تضمین کونکي رول ترهغو پورې ومني، څو پورې چې شوروي اتحاد له افغانستان نه د خپلو ځواکونو د بې قیداوشرطه وتلو مهالویش نه وي اعلان کړی.
په واشنګټن کې ډیری په دې باور وو، چې له افغانستان نه د شوروي ځواکونو د وتلو په اړه کومه نښه او وړاندوینه نه لیدل کیږي. په ۱۹۸۲ زیږدیز کال کې د سي آی اې په څېړنه کې راغلي و "عمومي باور دادی، چې سیاسي حل خو چیرته نه ځي". د سي آی اې غوښتنه دا وه، چې د نظامي بریا لپاره باید افغان مجاهدینو ته شتهنګر توغندي ورکول شي.
سي آی اې غوښتل څو د شتهنګر توغندیو په وسیله M124 او M125 شوروي هلیکوپترې په نښه کړي. مجاهدینو ته د شتهنګر توغندیو دورکولو پرسر په واشنګټن کې ګرم بحثونه روان وو، د امریکایي پوځ ویره داوه، چې شتهنګر توغندي د دوی له خپلې اړتیا نه کم دي، د یو شمیر نورو امریکایانو اندیښنه داوه، چې کیدای شي شتهنګر توغندي شوروي ترهګرو ته په لاس ورشي او یو شمیر نور بیا په دې باور وو، چې مجاهدینو ته د دې ډول پرمختللې امریکایي ټکنالوژۍ ورکول به د پاکستان په وړاندې د شوروي توند غبرګون راوپاروي. مګر آی ایس آی له سي آی اې نه په تکراري توګه غوښتل څو افغان مجاهدینو ته

شتهنگر توغندي، چې په آسانۍ سره يې خپله موخه په نښه کولای شوه وسپاري.
د شتهنگر غوښتلو لپاره د آی ایس آی غوښتنه سمه او پرځای وه، ځکه په دې توگه شوروي دجگړې په میدان کې خپله برتري له لاسه ورکړه او د افغان چاپیریال لپاره یوه ښه بېلگه ثابته شوه.
دریگن دوکتورینو له مخې افغان مجاهدینو ته د شتهنگر توغندیو په شمول د هر ډول وسلو ورکولو نه د امریکايي پالیسۍ جوړونکو موخه داوه، څو په افغانستان کې شوروي اتحاد ته درونډ او سخت زیان واړوي.
گورباچف د خپل نوي فکر سره سم د شوروي پالیسۍ دبیا کتنې پرمهال څرگنده کړه، چې افغانستان په یو نه جوړېدونکې زخم باندې بدل شوی. نوموړي هغو زیانونو ته په پام سره چې شوروي ته په افغانستان کې د مداخلې له امله اوښتي وو، په خپله پالیسۍ کې بدلون رامنځ ته کړ. په افغانستان باندې د تیري پرمهال هرکال شوروي ته له یو میلیارد امریکايي ډالرونه زیات زیان اوښتی و. همدارنگه نوموړي په کابل کې د مشرتابه د بدلون غوښتنه وکړه، ځکه کارمل د حالاتو د کنټرول وړتیا نه درلوده.
د ۱۹۸۵ زیږدیز کال په نومبر کې د لومړي ځل لپاره ولسمشر ریگن او گورباچف د افغان مسلې په اړه په ژنیو کې سره وکتل، ریگن د اړیکو ښه کیدو په موخه له افغانستان نه د شوروي ځواکونو د ویستلو غوښتنه بیا تکرار کړه، د گورباچف ځواب مثبت و، مگر نوموړي د ژنیو مذاکراتو پرمهال د امریکا د بهرنیو چارو وزارت له لوري د نه همکارۍ له امله شکایت وکړ، د امریکا د بهرنیو چارو وزارت د جوړجاړي په موخه

وړاندې شوې اجنډا نیمګړې ګڼلې وه.
حقیقت داوه چې دامریکا بهرنیو چارو وزارت دشوروي پخوانیو پالیسو ته په پام سره دګورباچف وړاندیز ته ځانګړې پاملرنه ونه کړه، ددې لپاره چې دځواکونو دویستلو په اړه دګورباچف نیت او قصد معلوم کړي، دبهرنیو چارو وزیر جورج شولتز له شوروي نه وغوښتل څودځواکونو ویستلو لپاره ځانګړې نیټه وټاکي. دبهرنیو چارو وزارت دتضمین کونکي رول په دې شرط ومانه، چې باید دځواکونو د وتلو ترڅنګ دسیاسي حل په موخه په ټولو مسایلو باندې په مشخصه توګه بحث ترسره شي.
امریکایانو دتضمین کونکي رول له منلو سره سره له افغانستان نه دشوروي ځواکونو دوتلو وړاندوینه نه شوه کولای. له همدې امله امریکایانو غوښتنه وکړه، چې ګورباچف باید دژنیو په راتلونکو خبرو کې دځواکونو دویستلو په اړه خپله رښتینولي څرګنده او له افغانستان نه دې دخپلو ځواکونو دویستلو مهالویش اعلان کړي.

د لویې پای
او د طالبانو څرګندېدل

د ۱۹۸۲ زېږدیز کال د ژنیو په مذاکراتو کې دخواکونود وتلوله مهالویش او د لنډ مهالي حکومت له جوړېدو نه پرته نورې ټولې مسلې حل شوې. ګورباچف نجیب الله ته خبر ورکړ، چې شوروي به نور دافغانستان په چاروکې لاسوهنه ونه کړي. له همدې امله نجیب الله دمجاهدینو مشرانو ته دیو ایتلافي حکومت دجوړولووړاندیز وکړ، مګر دمجاهدینو ټولو مشرانو په یو غږ دغه وړاندیز رد کړ.
کوردویز دافغان مجاهدینو، کمونیست ګوند دغړو، ګډوالو، خپلواکه افغان شخصتونو اوپخواني پاچا په ګډون دیوایتلافي حکومت

د جوړولـو وړانـدیز وکړ، مګـر دغـه وړانـدیز د واشنګټن، اسـلام آبـاد او مجاهدینو له لوري رد کړای شو. هغوی له کمونیست ګوند سره هرډول خبرې او پخواني پاچا ته د هرډول رول له ورکولو سره مخالفت وښود.
د امریکـا متحدو ایالتونو غوښـتل، چې د شـوروي ځواکونـو لـه وتلـو وروسته په پېښور کې میشت جهادي تنظیمونه دواک چارې پـه لاس کې واخلي. دغـه پالیسـي پـه ۱۹۸۷ زیږدیز کـال کـې جوړه شـوې وه، ځکـه واشـنګټن هیلـه منـدو، چې د شـوروي ځواکونـو تروتلـو وروسـته بـه کمونیست رژیم ډیرزر سقوط وکړي. دغه پالیسي د سي آی اې د یو راپور پربنسټ جوړه شوې وه.
ګورباچف د امریکـا د بهرنیو چارو وزارت تـه پـه خپـل پیغـام کـې ویلي و، چې د ژنیور اتلونکې خبرې به له افغانستان نه د ځواکونو د ویستلو پـه اړه وروستی خبرې وي. همدارنګه نوموړي ویلي و، چې د وتلو لـه پیـل کیدو سره سم به شوروي ځواکونه له جګړې لاس واخلي. واشنګټن پرتـه له دې چې د افغان کړکیچ لپاره یو حل لاره پیدا کړي، له افغانستان نه یې د شوروي ځواکونو د وتلو په اړه خپله غوښتنه بیا تکرار کړه او ګورباچف د واشنګټن دغه غوښتنه منلې وه.
د ۱۹۸۷ زیږدیز کال په ډسمبر کې ریګن او ګورباچف له یو بل سره د کتنې پرمهال غوښتل څو د افغانستان جنجالي مسله حل کړي مګر ریګن د ژنیو لوبـه پـه یـوې امریکـایي سیاسـي مسـلې بانـدې بدلـه کـړې وه.
نوموړي د شوروي دا غوښتنه، چې د شوروي ځواکونو لـه وتلو سـره سم دې افغان مجاهدینو تـه خپلې مرستې ودروي رد کړه، ریګن نـه غوښـتل څو افغان مجاهدین د کابل رژیم پرووړاندې یوازې پرېږدي.
دغه حالت په ۱۹۸۵ زیږدیز کال کې له کوردویز سره د امریکا له ژمنې نه

دناسمې معنی اخیستلو په پایله رامنځ ته شوی و، ملګرو ملتونو او شوروي اتحاد دواړو د تضمین کونکي رول مفهوم سم نه و درک کړی، دوی له افغانستان نه د شوروي ځواکونو له وتلو سره سم تضمین کونکی رول له افغان مجاهدینو سره د مرستو درولو په معنی ګڼلی و.
د امریکا د ملي امنیت شورا هغه چارواکي، چې د غه پریکړه یې تایید کړې وه وروسته مړه شول او ریګن ځان ته زحمت نه و ورکړی، خود تړون جزیات او مواد په تفصیل سره ولولي. له همدې امله نو موړي افغان مجاهدینو ته د مرستو درولو په اړه د ۱۹۸۵ زیږد کال د تړون مسوده رد کړه.
واشنګټن د خپل نوي ښکاره دریځ له مخې دیوې اغیزناکې معاملې ترسره کولو لپاره ښه فرصت ترلاسه کړی و، واشنګټن په شوروي اتحاد فشار راوړ، خو د امریکایانو هغه غوښتنه، چې د کابل رژیم او د مقاومت ډلې دې مساوي وګڼل شي ومنې. امریکایانو په ډاګه کړې وه، چې افغان مجاهدینو ته به د مرستو بهیر هغو پورې دوام وکړي، څو پورې چې کابل رژیم ته مرستې ورکول نه وي بند شوي.
د دې ترڅنګ واشنګټن له شوروي نه وغوښتل، چې د ځواکونو د وتلو د مهالویش او د لنډمهالي حکومت ترمنځ د تړاو مسله دې له ذهن نه وباسي.
ګورباچف د واشنګټن غوښتنو منلو ته چمتووالی ښودلی و، نوموړي کوردوویز ته ویلي وو، چې شورویان له خپلو افغان ملګرو نه خفه او مایوسه شوي دي، هغوی نه غواړي څوزموږ ځواکونه له افغانستان نه ووځي مګر موږ به د هغوی دې غوښتنې ته هیڅ ډول پاملرنه ونه کړو.
کله چې د شوروي خطر او تهدید مخ په کمیدو شو، نو د امریکا د متحدو

ایالتونو لپاره د پاکستان په اهمیت کې کمو الی راغی، واشنګټن د مجاهدینو دلنډمهالي حکومت جوړیدلو په موخه د اسلام آباد وړاندیز ته اهمیت ورنه کړ. جنرال ضیا په دې باور و، چې سترقدرتونه د پردې ترشاه په خپلو منځونو کې توافق ته رسیدلي. امریکا ماسکو ته د خبرو په میزهغه څه ورکړل کوم چې ماسکو د جګړې په ډګر کې نه شو ترلاسه کولای، د امریکایانو یوازنۍ موخه له افغانستان نه د شوروي ځواکونو وتل و. امریکا په سیمه کې مستقیمې ګټې نه درلودې له همدې امله یې د جګړې نه وروسته حالاتو په اړه کومه اندیښنه نه درلوده.
واشنګټن له افغانستان نه د شوروي ځواکونو د وتلو په اړه د ګورباچف د ۱۹۸۸ زیږدیز کال د فبرورۍ د ۱۵ مې اعلان هرکلی وکړ. له افغانستان نه د شوروي ځواکونو وتل به د ۱۹۸۸ زیږدیز کال د مۍ په ۱۵ پیل او دلسو میاشتو په موده کې به پای ته رسیدل.
د شوروي ځواکونو د وتلو په موخه دلنډ مهالویش او ځانګړې نیتې په اړه د واشنګټن غوښتنه پوره شوه. په وروستیو کې دواړو سترو قدرتونو چمتو والي وښود، چې د ژنیو وروستي توافقات لاس لیک کړي. د ۱۹۸۸ زیږدیز کال د مارچ په ۲مه خبرې پیل شوې مګر ډیرې ورو پرمخ تللې، شوروي توافق وکړ، چې په نهو (۹) میاشتو کې به له افغانستان نه وځي. دلنډمهالي حکومت جوړیدلو په اړه بحث ونه شو، کوردویز دیوې مبهمې وینا له مخې وویل، چې دیو پراخ بنسټه افغان حکومت جوړولو لپاره به خپلو هلوځلو ته دوام ورکړي.
دواړو سترو قدرتونو توافق وکړ، که چیرې شوروي اتحاد د کابل رژیم سره خپلو مرستو ته دوام ورکړي، نو په مقابل کې به یې د امریکا متحد ایالتونه له افغان مجاهدینو سره خپلې مرستې جاري وساتي. واشنګټن

غوښتل چې له ماسکو نه ډیر څه ترلاسه کړي او په مقابل کې هیڅ شی ورنه کړي.

ماسکو دځواکونو دوتلو دمهالویش اوله کابل رژیم سره دمرستو په برخه کې دواشنګټن تولې غوښتنې ومنلې.دامریکا متحدو ایالتونو خپلو شرایطو ته په پام سره دتضمین کونکي رول ومانه.شوروي دامریکا دبرترۍ له امله په غوصه شوی و ، مګر ګورباچف نه غوښتل،څوله افغانستان نه دخپلو ځواکونو وتل وځنډوي.نوموړي حتی دځواکونو وتلو لپاره په اوربند باندې هم ټینګار نه وکړی.مګر نوموړي خپلو ځواکونو ته اجازه ورکړې وه ،څودوتلو پرمهال دهرډول برید ځواب ورکړي.

دامریکا متحد ایالتونه ددریمې نړۍ لپاره په خپلو پالیسیو کې تل خپلې ملي ګټې په پام کې نیسي.ولسمشر ریګن له جنرال ضیا الحق نه پوښتنه وکړه،چې دژنیو توافقاتو نه دسرغړونې په صورت کې به پاکستاني مشران څه کوي؟دریګن پوښتنه دپاکستان دپخواني رول په اړه وه ،دکوم له مخې چې امریکایي وسلې دپاکستان له لارې افغان مجاهدینو ته رسیدلې.جنرال ضیاالحق په ځواب کې وویل، چې دوی به په دې اړه دروغ ووایي ،هغه څه چې دوی دتیرو اتو کلونو راپه دې خوا دخپلو کړنو دپټولو په اړه کړي.جنرال ضیا ولسمشر ریګن ته ویلي و ،چې مسلمانان حق لري څودښه کارترسره کولولپاره دروغ هم ووایي.

دټولو مسلو ترحل وروسته د۱۹۸۸ زیږدیز کال داپریل په ۱۴ مه دافغانستان،پاکستان،امریکا او شوروي دبهرنیو چارو دوزیرانو له لوري دژنیو توافقات لاسلیک شول.په همدې مهال امریکا او پاکستان اعلان وکړ،چې ددوی له لوري دژنیو توافقاتو لاسلیک کول،دکابل

رژیم د رسمیت پیژندلو په مفهوم نه دي.امریکا اعلان وکړ،چې د تضمین کونکو مسولیتونه سره برابر او مساوي دي او دوی حق لري څوله افغان مجاهدینو سره خپلو مرستو ته دوام ورکړي.
دژنیو توافقاتو له مخې پاکستان او افغانستان نه شوکولای څو دیوبل په کورنیو چارو کې لاسوهنه وکړي.ددې ترڅنګ دداړو لوروترمنځ دپولې لانجه به په یو مناسب وخت کې حل کیده او دواړو لوریو به دیو بل ملي حاکمیت باندې له تیري او دیوبل پرضد دځواک له کارولو نه ډډه کوله.
د تضمین کونکو په توګه دواړو لورو توافق کړی وو،چې دافغانستان په چارو کې به له هرډول لاسوهنې نه ځان ساتي، دګډولو بیرته ستنولو په موخه ملګرو ملتونو ته ځانګړی رول ورکول شوی و،یوې شوروي ورځپاڼې دبرژنیف په مشرۍ دځوتنو شوروي مشرانو لخوا دژنیو توافقاتو منل شورویانو ته سپکاوی ګڼلی و.
امریکا له شوروي نه دویتنام غچ واخیست،زیات شمیرشوروي سرتیري په افغانستان کې ووژل شول،ددې ترڅنګ په افغانستان کې د جګړې له امله شوروي ته ستر اقتصادي اونظامي زیان واوښت.شوروي په افغانستان کې له مداخلې نه له شرم او رسوایۍ پرته نورهیڅ هم ترلاسه نه کړل،په دې توګه شوروي په نړۍ کې خپله ابرو او حیثیت له لاسه ورکړ.
ترجګړې وروسته په افغانستان کې دامریکا ګټې محدودې شوې، امریکایانو په افغانستان کې دیو باثباته حکومت جوړولو په اړه یوازې اندیښنې څرګندولې.دامریکا یوازنۍ موخه دشوروي ماتې او څپل و،له همدې امله یې دپاکستان له لارې له افغان مجاهدینو سره مرسته

کوله.

پاکستان په افغانستان کې د ستراتیژیک عمق پیداکولو لپاره ښه فرصت ترلاسه کړی و، له همدې امله یې هلې ځلې کولې څو په کابل کې یو ملګری اسلامي رژیم رامنځ ته کړي. واشنګټن او اسلام آباد دواړه په دې باور وو، چې برژنیف د نظامي ماتي له ویرې له افغانستان نه د خپلو سرتیرو ویستل غواړي. د شوروي تر ماتې وروسته امریکا په افغانستان کې خپله ښکیلتیا پای ته ورسوله.

هغه هېواد چې د کمونیزم پر ضد د جګړې اوبریا میدان و، د شوروي سرتیرو له وتلو وروسته له سختو ستونزو سره مخ شو، افغانستان د هغو بېلابېلو ډلو چې د امریکا لخوا ورسره پټې مرستې کیدې او د شوروي پرضد یې جګړه کوله د جګړې په میدان بدل شو. د افغان مقاومت ډلې د شوروي له ماتې وروسته په خپلو منځونو کې په جګړه اخته شوې، د غه ډلې په سوله ییز ډول د واک د دایمي ویش په اړه توافق ته و نه رسیدې، د واک لاس ته راوړلو لپاره د هغوی حرص او هڅو جګړه ځپلی افغانستان نور هم بې ثباته او په بشپړه توګه ویجاړ کړ. د افغان ولس کړاونه او غمونه لا پسې زیات شول.

د آزادۍ په جګړه کې ټول افغان ولس د راند ه زیانونه او سختې ستونزې ولیدلې، زیات شمیر افغانانو خپل ژوند له لاسه ورکړ او یو زیات شمیر نورو بیا د خپل بدن برخې له لاسه ورکړې وې، چاودیدونکي توکي او ماینونه په ټول افغانستان کې د جګړې د ښکیلو لوریو لخوا ځای پرځای شوي وو، مګر د جګړې اصلي قربانیان بې وزله ملکي وګړي او بې ګناه کوچنیان وو، نږدې یو میلیون افغانان وژل شوي وو، تر شپږو میلیونو زیات افغانان د خپل هېواد پرېښودلو ته اړ شوي وو او د دغه

هېواد زیربنایي جوړښتونه په بشپړ ډول له منځه تللي وو.
د سړې جګړې پای ته رسیدلو او په افغانستان کې د حکومت جوړولو لپاره د مجاهدینو ناکامه کیدو امریکایي پالیسۍ جوړونکي اړ کړل، څو د سیمې لپاره په خپله پالیسۍ کې بدلون راولي، امریکایانو له شورویانو سره د اړیکو ښه کیدو لپاره هڅې پیل کړې، دواړو سترو قدرتونو غوښتل څو د سیمه ییزو بحرانونو لپاره حل لارې ولټوي.
د ګورباچف پالیسیو د ختیځ او لویدیځ ترمنځ سیالي راکمه کړه، په دې توګه د توندلارو شورویانو او توندلارو امریکایانو ترمنځ په اختلافونو کې کموالی راغی، ګورباجف له امریکا سره د نظامي ټکر مخه ونیوله، څو په دې توګه د شوروي اقتصاد پیاوړی او په پښو ودروي، له همدې امله نومورې د ۱۹۸۸ زیږدیز کال په اپریل کې د ژنیو توافقات لاسلیک کړل.
د ۱۹۹۲ زیږدیز کال له اپریل نه تر ۱۹۹۴ زیږدیز کال پورې د افغانانو ترمنځ د ورور وژنې په جګړه کې تر ځلویښت زرو زیات کسان ووژل شول، د امریکا متحدو ایالتونو په ملګرو ملتونو باندې فشار راوړ، څو افغانستان ته سوله راولي، مګر په خپله یې د منځګړي په توګه دروند له ترسره کولو نه ډډه کوله، امریکایان په دې باور وو، چې په افغانستان کې به جګړه ترهغې پورې دوام وکړي، څو پورې چې د دغه هېواد ګاونډیان د افغانستان په چارو کې له لاسوهنې نه لاس وانه خلي. امریکا په خپله په دې بد قسمته خاوره کې د نیابتي جګړې لپاره وسلې او پیسې برابرولې، مګر اوس یې په نورونیو کې کولې چې د افغانستان په چارو کې لاسوهنه کوي.
د شوروي اتحاد له منځه تللو امریکایانو ته زمینه برابره کړه، څو سیمه

چې د دوی لپاره یې نور کوم ستراتیژیک اهمیت نه درلوده پریږدي، د افغانستان پر سر د سترو قدرتونو همکاری، نوې بڼه غوره کړه، امریکایانو غوښتل څوله افغان شخړې نه، چې دوی په کې خپلې ګټې نورې نه لیدلې ځانونه لرې وساتي. مګر په افغانستان کې د طالبانو له څرګندیدلو سره سم په افغانستان کې د امریکا د ګټو مسله بیا راپورته شوه.

واشنګټن په افغانستان کې سیاسي ثبات غوښته، له همدې امله یې د سولې د ټینګښت لپاره هڅې کولې او دیو داسې سیاسي حل په لټه کې و، چې د ټولو ډلو لپاره د منلو وړ ووسي. د امریکا حکومت طالبانو ته په منځنۍ آسیا کې د ثبات د سرچینې په توګه کتل، په سیمه کې د ثبات د شتون په صورت کې له منځنۍ آسیا نه د تیلو او ګازو نل لیکو غزولو لپاره زمینه برابریده. د غه پروژه هغه مهال له ناکامۍ سره مخ شوه، کله چې طالبانو د امریکایانو شرایط ونه منل.

د امریکا متحدو ایالتونو په شتمن سعودي ناراضي او د افغان جهاد پرپیژندل شوې څیرې اسامه بن لادن تورې پورې کړ، چې د ۱۹۹۸ زیږدیز کال د اګست په ۷ مه یې په کینیا او تانزانیا کې د امریکا په سفارتونو باندې بمي بریدونه کړي، چې له امله یې ۲۲۴ تنه وژل شوي او ۴۵۰۰ تنه ټپیان شوي وو.

امریکا په طالبانو تورپورې کړ، چې په خپله خاوره کې یې بنسټ پالو ډلو ته پناه ورکړې او په افغانستان کې یې د توندلارو دروزلو په موخه د روزنې مرکزونه جوړ کړي. امریکا ادعا وکړه، چې په خپلو سفارتونو باندې د بمي بریدونو ترشا د اسامه بن لادن او د هغه د القاعده شبکې لاس لرلو په اړه کافي اسناد او ثبوتونه لري. امریکا په خپلو

سفارتونو باندې د بریدونو په ځواب کې په ختیځ افغانستان کې دالقاعده مرکزونه په کروز توغندیو وویشتل، دامریکا حکومت له طالبانو غوښتنه وکړه، چې اسامه بن لادن دې وروسپاري، کله چې طالبانو دامریکا غوښتنه رد کړه، نو بیا امریکا په ملګروملتونو فشار راوړ، څو په طالبانو اقتصادي بندیزونه ولګوي ددې ترڅنګ امریکایانو په طالبانو دبشري حقونو دتیري او دنشه يي توکو دقاچاق تورونه پورې کړل.

د ۲۰۰۱ زیږدیزکال دسپتمبر د ۱۱ مې بریدونه

په دې ټولو کلونو کې امریکا په طالبانو فشار راوړ، چې یا خودې اسامه بن لادن وروسپاري او یا خودې دنوموړي دساتلو پایلو ته منتظر ووسي. په طالبانو دبندیزونو لګول دامریکا دستراتیژۍ یوه برخه وه، امریکا له بېلابېلو فرصتونونه په ګټې اخیستنې په طالبانو خپل فشار ته دوام ورکړ، امریکایانو غوښتل څوطالبان له واکه لرې کړي او پرځای یې قومي ډلې، پخوانی پاچا اویا دجنوب اتحاد واک ته ورسوي، په پای کې امریکا دطالبانو دلرې کولو په موخه په افغانستان نظامي بریدوکړ، ځکه امریکایانو د۲۰۰۱ زیږدیزکال دبریدونو مسولیت پرالقاعدې اوطالبانو اچولی و.

په نیویارک او واشنګتن باندې د۲۰۰۱ زیږدیزکال دسپتمبر د۱۱ مې بریدونو ټوله لوبه بدله کړه، امریکا دافغانستان پروړاندې په خپلې پالیسۍ بیا له سره کتنه وکړه او دترهګرۍ پروړاندې یې جګړه پیل کړه. په امریکا دسپتمبر د۱۱ مې بریدونو په پایله کې ۳۰۰۰ تنه ووژل

شول.
امريکا دغچ اخيستلو په موخه، په افغانستان کې د توندلاريتوب پر وړاندې د نړيوال ايتلاف د جګړې مشري په غاړه واخيستله، داچې امريکايانو د طالبانو د کمزورۍ په اړه پوره معلومات درلودل، نوله دې امله په ډيرې چټکۍ سره مهم بدلونونه رامنځ ته شول. امريکا په لنډه موده کې د طالبانو رژيم ړنګ کړ. امريکا ته د اسامه بن لادن د سپارلو پر سر د سياسي او ډيپلوماتيکو هڅو له ناکامه کيدو وروسته، د امريکا متحدو ايالتونو د ۲۰۰۱ زيږديز کال د اکتوبر په ۷ مه په افغانستان نظامي بريد وکړ.
د طالبانو د رژيم تر ړنګولو وروسته هم امريکا په افغانستان کې د اسامه بن لادن د پيداکولو په موخه خپل عمليات جاري وساتل. امريکايان غواړي څو اسامه بن لادن ووژني، يا يې ونيسي او د القاعدې شبکه له منځه يوسي.
تر کومه ځايه پورې چې په افغانستان کې د امريکا په موخو پورې اړه لري، نو امريکايانو په افغانستان کې خپلې ځينې موخې ترلاسه کړې، امريکا په افغانستان کې د القاعده مرکزونه او اډې له منځه يوړې او د طالبانو رژيم يې ړنګ کړ.
اوس به لا وختي وي چې په افغانستان کې د امريکا د برياليتوب په اړه څه وويل شي، مګر د امريکا متحد ايالتونه غواړي د نړۍ په هره برخه کې د القاعدې په وړاندې جګړه وکړي. امريکا القاعده په يوه هېواد پورې تړلې نه ګڼي بلکې توندلاريتوب يوه پيچيده مسله بولي. امريکا د سترځواک په توګه ځان ته حق ورکوي څو د ترهګرۍ سره د جګړې په نوم د نړۍ په هر هېواد، هرې ډلې او هر شخص باندې بريد وکړي.

ټولو ته څرګنده ده، چې امریکا له افغانستان سره د اړیکو له لارې غواړي په منځنۍ آسیا کې خپل اغیز ته پراختیا ورکړي او په یاده سیمه کې د چین د اغیزې زیاتیدو مخه ونیسي. په هرصورت په سیمه کې د امریکا د موخو په اړه وړاندوینه به ډیره سخته وي. پیښې په ډیرې چټکۍ پرمخ ځي او ټول سیمه ییز ځواکونه د خپلو موخو د لاس ته راوړلو په هڅه او لټه کې دي.

افغان حکومت د امریکا او نړیوالې ټولنې له قوي او پیاوړي ملاتړ پرته نه شي کولای ځوسوله او امنیت راولي. افغان حکومت پیاوړی نظامي ځواک په واک کې نه لري، له همدې امله د امریکا متحد ایالتونه باید د ملګرو ملتونو له لارې د افغان حکومت له پیاوړي کولو سره مرسته وکړي. په افغانستان کې د ملګرو ملتونو پخواني رول ته په پام سره، ملګرو ملتونو ته د نوي رول ورکولو په اړه ملاتړ لیدل کیږي.

اوس نو باید امریکایانو خپله تیره غلطي درک کړي و وسي. امریکا باید د جګړه ځپلي افغانستان د بیا جوړولو په موخه خپلې ژمنې پوره کړي او له افغانستان نه خپل پراخ مالي ملاتړ ته دوام ورکړي. یو راپور څرګندوي، چې امریکا باید د افغانانو د ملاتړلاس ته راوړلو لپاره د جګړې پرځای د نویو زیربنایي پروژو په جوړولو باندې پیسې ولګوي. د امریکا مرستې او ملاتړ به له افغانانو سره مرسته وکړي، څو په جګړه ځپلي افغانستان کې په ارامۍ سره ژوند تر سره کړي.

ګمان کیږي چې د افغانستان ګاونډیان به د دغه هیواد د بیا رغونې له بهیر نه پوره ګټه پورته کړي او امریکایان به دویمه ستره لوبه ترسره نه کړي، د کومې لوبې لوبغاړي چې اوس د امریکا د پالیسیو ملاتړ کوي. د تروریزم پروړاندې جګړې د ملتونو ترمنځ اړیکو لپاره نوی بنسټ

رامنځ ته کړ، کوم چې عمومي امنیتي اندیښنې او اقتصادي غوښتنې په برکې نیسي.
که امریکایان، دهغوی نړیوال ملګري او سیمه ییز ځواکونه په افغانستان کې دیوې ځانګړې قومي ډلې نه ملاتړ وکړي، نو په دې توګه به په افغانستان کې نوی سیاسي جوړښت او سیستم له ناکامۍ سره مخ شي. دا کار به له ورانۍ او تاوتریخوالي پرته نور هیڅ شی له ځانه سره ونه لري.
په تیرو وختونو کې د امریکا متحدو ایالتونو د افغانستان پروړاندې یو ثابته، اوږد مهاله او پر اصولو ولاړه پالیسي نه درلوده، بلکې خپلو لنډمهالو ګټو ته پام سره یې د افغانستان په وړاندې خپلې پالیسۍ رامنځ ته کړې.

پایله

امریکا د یو سترځواک په توګه غواړي ځو په یو وخت کې خپل ډول ډول موخې ترلاسه کړي ځینې وختونه دغه موخې له یو بل سره په ټکر کې وي، ددې ډول حالت ښه بېلګه په افغانستان کې د طالبانو پر وړاندې د امریکا پالیسي وه، تردې وړاندې په ۱۹۸۰ زېږدیز کال کې د افغانستان په وړاندې د امریکا د بهرنۍ پالیسۍ مهمه موخه له دغه هېواد نه د شوروي سرتیرو ویستل و. امریکا په زیاته اندازه وسلې سیمې ته واستولې، دو سلو کلتور د بېلا بېلو جنګي ډلو د پیدا کېدو سبب شو، چې سیمې ته یې د سولې راوستلو په موخه نړیوالې هڅې له ناکامۍ سره مخ کړې.

په ښکاره توګه په افغانستان کې سوله لیدل کېږي، مګر لویدیځ ستراتیژي جوړونکي باید له ځانه وپوښتي چې آیا نوی رژیم د هېواد د اداري کولو وړتیا او توانایي لري.

په سیمه کې د سولې او منیت د راتلونکي په اړه هیڅ ډول ډاډ نه ترسترګو کېږي ځکه چې د طالبانو تښه د جنګ سالارانو، سیمه ییزو غلو، د نشه یي توکو د قاچاقچیانو او فرصت طلبه ډلو په وسیله ډکه

شوه.ددې ترځنګ دبوش دوکتورینو دیادو ستونزو دحل لپاره هیڅ ډول حل لاره نه وړاندې کوله او یوازې یې د ترورېزم ضد جګړې باندې ټینګار کاوه.

دامریکا حکومت او پالیسي جوړونکي په هرځای کې د ترورېزم غندنه کوي مګر په افغانستان کې دملکي وګړو پرمرګ ژوبلې سترګې پټوي.

دامریکا ویرونکو او ورانونکو هوایي بریدونو دطالبانو نظامي ځواک له منځ یووړ، ځکه هغوی نه عصري وسلې درلودې او نه یې هم کوم هېوادملاتړ کاوه، یوازې اسامه بن لادن او القاعدې شبکه دهغوی ترڅنګ ودریدله.

امریکا اومتحدینو یې دطالبانو دلمنځه وړلو په موخه خپلو هوایي بریدونو ته دوام ورکړ.امریکایان ترهغو پورې ځانونه بریالي نه ګڼې،ترڅو پورې یې چې اسامه بن لادن او ملا عمرنه وي نیولي اویایې نه وي وژلي.

ملاعمر د اسامه بن لادن هرکلی کړی و،ځکه نوموړي ورته پیسې او ډالۍ برابرولې،ملا عمر په افغانستان کې دبن لادن فعالیتونه له پامه غورځولي وو. ویل کیږي چې د بېلابېلو هېوادونو تر ۷۰۰۰ زرو زیاتو وسله والو په افغانستان کې دبن لادن په کمپونو کې روزنه ترلاسه کړې وه،له همدې وسله والو نه په سل ګونو یې په نړیوالو ترهګریزو فعالیتونو کې برخه اخیستې وه،هغوی کولای شول څو خپل لګښتونه په خپله پیدا کړي.

امریکایي پلټونکي په دې کې پاتې راغلل،څو دالقاعدې شبکې مالي ملاتړکونکي په نښه اویایې ونیسي.

بې له شکه امریکایانو دطالبانو دکمزوري کولو لپاره له هرې لحظې نه

ګټه پورته کړي. د امریکایانو تهدید هغو هېوادونو ته هم متوجه دی، چې ترهګرو ته ورته ډلو ته یې پناه ورکړې وي.
ترهګري یوه داسې پدیده ده، چې د یو ځانګړي دولت او هېواد په پولو پورې محدوده نه شي ګڼل کېدای، د یو څو تنو په وژلو سره د نورو توندلاروو د کړنو مخه نه شي نیول کېدای، توندلارې د او سیدلو لپاره کوم ځانګړی ځای نه لري، هغوی له بېلابېلو هېوادونو نه خپلې کړنې او فعالیتونه ترسره کولای شي. د دې پدیدې د لمنځه وړلو لپاره په میلیونونو ډالره کافي نه دي، مګر د نړۍ مذهبي او قومي اقلیتونو ته د مدني آزادیو په ورکولو سره د هغې د پراختیا مخنیوی کېدای شي. د پیسو زیاته اندازه باید د وسلو جوړولو پرځای بشر ته د ټولنیزو خدمتونو د وړاندې کولو په موخه ولګول شي.
د ترهګرۍ پروړاندې جګړې نړۍ ته څه ورکړي؟ بوش او بن لادن د بې ګناه ملکي وګړو په ویرولو او وژلو کې بشکیل وو.
همدا اوس په افغانستان کې د وژل شویو بې ګناه ملکي وګړو شمیر په نیویارک کې د نړیوالې سوداګرۍ په مرکز کې د وژل شویو کسانو له شمیر نه زیات شوی.

یادونې

۱:له رسمي اړیکو وړاندې د امریکا ځینو مذهبي استازو هڅه کړې وه، چې له افغانستان سره اړیکې رامنځته کړي دوی د هند په لودیانا ښار کې له ځو پیژیندل شویو او لوړپوړیو افغان کډوالو لکه شاه شجاع او شازمان سره د اړیکو رامنځته کولو هڅې کړې وې، مګر امریکایي مذهبي استازي په دې بریالي نه شول، ځو له خپل وطن څخه وېستل شویو یادو مشرانو سره اړیکې رامنځته کړي.
امان الله خان خپل ځانګړی استازی د افغانستان او امریکا ترمنځ د دوستانه اړیکو د رامنځ ته کولو امکاناتو څېړلو په موخه امریکا ته واستوه، افغان پلاوي د امریکا د بهرنیو چارو له وزیر چارلز ایوانز هیوز سره لیده کاته ترسره کړل.
۲:ډیورنډ کرښه د بریتانویانو له خوا په ۱۸۹۳ز کې کښل شوې وه.له ۱۹۴۷ز ډیزکال وروسته افغانستان د ډیورنډ لاین د فسخې کولو غوښتنه وکړه. افغانستان له پاکستان نه وغوښتل، ځو د پښتنو او بلوچو سیمې، چې بریتانویانو په ۱۹ پېړۍ کې له افغانستان نه نیولې وې بېرته ور وسپاري. دغه سیمې د پاکستان له جوړېدو وروسته په

پاکستان کې شامله شوې. دافغانستان غوښتنه داوه، چې یا خو دې دیادې سیمې اوسیدونکوته د جلا دولت د جوړېدلو اختیارورکړل شي او یادې دغه سیمې بیرته افغانستان ته وسپارل شي.

۳: هغه افغان افسران چې دشوروي اتحاد له لوري تربیه شوي وو، په ۱۹۷۸زیږدیزکال کې یې د داوود خان په راپرزولو کې مهم او کلیدي رول ترسره کړ، هم یې افغانستان د بې ثباتۍ او ګډوډۍ په لوري روان کړ اوهم یې کمونستي رژیم رامنځته کړ. د ۱۹۷۸زیږدیزکال د ثور کودتا په افغانستان کې د تباهۍ او وینو تویېدلو سبب شوه.

۴: دکړکیچ کمولو(Détente)پالیسي د سترو ځواکونولخوا رامنځ ته شوې وه.ددې پالیسۍ د تعقیب په پایله کې امریکا دافغانستان له مسایلو نه ځان ګوښه او لرې کړ، ترڅو په منځني ختیځ کې د خپلې اغیزې پراختیا او پرمختګ ممکن کړي.ددې پالیسۍ له مخې د امریکا استازو د شوروي اتحاد له پلاوي سره د دواړو قدرتو ترمنځ د اټومي سیالۍ د اندازې راکمولو په اړه خبرې وکړې.

۵:(ملي امنیت او کانګرس ته راپور) ملي امنتي ریاکارډ، واشنګټن فبروري ۱۹۸۰.

۶:دامریکا متحدو ایالتونو له افغان مقاومت کونکوسره د پټې مرستې پالیسي منلې وه او له شوروي اتحاد سره یې په مستقیمه توګه له مخامخ کیدو نه ډډه کوله.دولسمشر ریګن اداري له افغان مجاهدینو سره خپلې مرستې پټې ساتلې، دامریکایانو ټینګارداوه، چې افغان مجاهدین له هغو وسلو ګټه پورته کوي، کومې چې دوی دجګړې په ډګر کې له شوروي سرتیرو نیولې.په حقیقت کې امریکا دپاکستان له لارې افغان مجاهدینو ته وسلې استولې.

References:

Anwar, Raja. (1988). The Tragedy of Afghanistan: A Firsthand Account. London: Verso.
Bradsher, Henry S. (1999). Afghan Communism and Soviet Intervention. London: Oxford University Press.
Cooley, John K. (1999). Unholy Wars: Afghanistan, America and International terrorism. London: Pluto Press.
Corodovez, Diego and Harrison, Selig S. (1995). Out of Afghanistan: The Inside Story of Soviet Withdrawal. London: Oxford University Press.
Dupree, Louis. (1978). Afghanistan. Princeton University Press.
Emadi, Hafizullah. (1997). State, Revolution and Super Powers in Afghanistan. Karachi: Royal Book Company.
Gregorian, Vatran. (1969). The Emergency of Modern Afghanistan: Politics of Reforms and Modernization. Palo Tolo: Stanford University Press.
Gupta, Bhabani Sen. (1986). Afghanistan: Politics, Economics and Society. London: Frances Pinter Publisher.
Hammond, Thomas T. (1984). Red Flag Over Afghanistan: The Communist Coup, the Soviet Invasion and the Consequences. Colo: Westview.
Hornibrook, William. (1990, Summer). Opening Diplomatic Relations with Afghanistan. Central Asia Journal, (47).
Kakar, Hasan. (1978, May). The fall of Afghanistan in 1973. International Journal of Middle Eastern Studies. Vol.9 (2).
Khan, Ahsanur Rehman. (1991). Latent Angles of the Afghan War 1989. Rawalpindi: Izhar Sons Printers.
Khan, Riaz Muhammad. (1993). Untying The Afghan Knot. (Lahor: Progressive Publishers.

Kux, Dennis. (1996, Spring and Fall). American Changing Outlook on Afghanistan. Pakistan Journal of American Studies.

Ma'aroof, Muhammad Khalid. (1990). Afghanistan and Super Powers. New Delhi: Common Wealth Publishers.

Mackenzie, Richard. (1999, June 11). Afghan Front Resist on Capital Hill. The Insight.

Matinuddin, Kamal. (1991). Power Struggle in the Hindu Kush: Afghanistan 1978-91. Lahore: Wajidalis Publishers.

Misra, K.P. (1981). Afghanistan in Crisis. New Delhi: Vikas Publishing House.

Parker, Henry Bamford. (1955). The United States of America. A Histor. Newyork: Alfred A. Knopf,

Ritchiie, Donald A. (1985). Heritage of Freedom: History of the United States. Scribner Educational Publishers.

Rubin, Barnett R. (1995). The Search for Peace in Afghanistan: From Buffer State to Failed State. New Haven: Yale University Press.

Rubin, Barnett R. (1996). Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the international System. Lahore: Vanguard Books

Ruggie, Jhon Geread. (1997, Spring). The Past as Prologue. International security. Vlo. 21 (4).

Mussarat Jabeen, M. Saleem Mazhar & Naheed S. Goraya **US Afghan Relations**

Sultz, George P. (1993). Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State. New York. 870, 1091.

The Nation, 1988, February 19.

Vance, Cyrus. (1983). Hard Choices: Critical Years in America's Foreign Policy. New York: Simon and Schuster.

Yousaf, Mohammad and Adkin, Mark. (1992). The Bear Trap: Afghanistan's Untold Story. Jang Publishers.

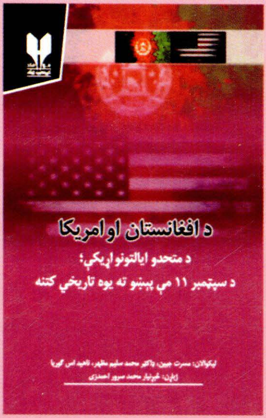

چاپچارې: مومند خپرندویه ټولنې تخنیکي څانګه - جلال آباد
اړیکشمېرې:۰۷۰۰۶۲۶۱۶۱ / ۰۷۷۷۶۲۶۱۶۱

Designed by: Abdul Hadi Asar